

ความเป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาใน
กระบวนการยุติธรรมของศาลยุติธรรมและศาลทหาร

โดย

พลเรือโท ปรีชาญ จามเจริญ
หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร/
ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารสูงสุด
กรมพระธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๗
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๗ – ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

เรื่อง ความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรม
ของศาลยุติธรรมและศาลทหาร

ลักษณะวิชา การเมือง

ผู้วิจัย พล.ร.ท. ปรีชาญ จามเจริญ

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

กระบวนการพิจารณาความอาญาในอดีตเป็นระบบไต่สวนที่ศาลเป็นทั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ผู้ถูกดำเนินคดีแทบจะไม่มีสิทธิหรือได้รับการรับรองสิทธิที่จะชี้แจงหรือโต้แย้งใด ๆ มีสภาพเหมือนวัตถุหรือเป็นกรรม (object) ก่อให้เกิดวิธีการพิจารณาคดีตามอำเภอใจของศาล ต่อมา รัฐสมัยใหม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพิจารณา ดังกล่าวเป็นระบบกล่าวหาโดยให้อัยการและตำรวจทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” ส่วนศาลทำหน้าที่ “พิจารณาพิพากษา” เพื่อคุ้มครองฐานะของผู้ถูกกล่าวหามาเป็นประธาน (subject) ของคดี ดังเช่น ระบบการดำเนินคดีในประเทศฝรั่งเศสที่ยึดถือหลักว่าการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยอัยการแห่งสาธารณรัฐเป็นผู้ควบคุมทิศทางการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี

ขณะที่กระบวนการยุติธรรมอาญาของไทย แม้จะยึดถือระบบกล่าวหา แต่มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตกอยู่กับพนักงานสอบสวนเป็นหลัก ส่วนพนักงานอัยการทำหน้าที่พิจารณาว่าจะสั่งหรือไม่ฟ้องหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนเพิ่มเติม โดยไม่มีอำนาจสอบสวนเอง ขณะเดียวกัน แม้อัยการทหารจะมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมเองได้ แต่ก็เป็นการดำเนินการในชั้นตอนเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาแล้ว ไม่มีโอกาสที่จะสอบสวนคดีตั้งแต่แรก ไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการใช้อำนาจบังคับส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นำไปสู่การขาดความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมและปัญหาอื่นของสังคมอีกมากมาย

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการหรือการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ หรือพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๕๔๘ แล้วแต่กรณี โดย

กำหนดให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณี มีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการหรืออัยการทหารจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

คำนำ

งานวิจัยเรื่องปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ได้มีการจัดทำขึ้นในระหว่างเป็นนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๗ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘ โดยเล็งเห็นถึงผลที่เกิดขึ้นจากการที่กระบวนการยุติธรรมมีการแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องของพนักงานอัยการหรืออัยการทหารว่า ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และไม่สามารถพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้ จึงได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามาเพื่อให้พนักงานอัยการ หรืออัยการทหารจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองมากขึ้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องจะได้นำการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องในอนาคตต่อไป

พลเรือโท

(ปรีชาญ จามเจริญ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พลตรี กฤษฏา สุทธานินทร์ และ นาวาอากาศเอก ภาณุ ไชยศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษา งานวิจัยนี้ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และติดตามความก้าวหน้าของกระบวนการ จัดทำวิจัย ขอขอบคุณ พันเอก ทนงค์ ลีฬหากาญจน์ ผู้อำนวยการกองคดี สำนักงานพระธรรมนูญ ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ที่ได้ให้สัมภาษณ์ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิหรือสื่อสารมวลชน ทุกท่านที่ได้กรุณาเขียนหนังสือหรือบทความหรือข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับข้อมูลที่นำมาทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถนำมาใช้บรรลุนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องและ บุคคลที่สนใจในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย และหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียวเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขตามสมควรต่อไป

พลเรือโท

(ปรีชาญ จามเจริญ)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	๕
ความหมายของการสอบสวนฟ้องร้อง	๕
ระบบการดำเนินคดีอาญา	๕
ระบบการค้นหาความจริง	๘
หลักการดำเนินคดี	๙
สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	๙
การสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศส	๒๐
บทที่ ๓ กฎหมายที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา	๒๔
ความหมายของพนักงานอัยการและอัยการทหาร	๒๔
ความแตกต่างระหว่างพนักงานอัยการกับอัยการทหาร	๒๔
อำนาจหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวน	๒๕
อำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการและอัยการทหาร	๒๙
บทที่ ๔ ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา	๔๑
ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ	๔๑
ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของอัยการทหาร	๔๔
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ	๔๗

สรุป	๔๗
ข้อเสนอแนะ	๔๘
บรรณานุกรม	๕๑
ประวัติย่อผู้วิจัย	๕๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตการดำเนินคดีในนาประเทศมักให้อำนาจศาลหรือผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญา ศาลจึงมีบทบาทหน้าที่ครบวงจร กล่าวคือ เป็นทั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” โดยไม่มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน ตัวละครในคดีมีเพียงศาลกับผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น ผู้ถูกดำเนินคดีแทบจะไม่มีสิทธิหรือได้รับการรับรองสิทธิที่จะชี้แจงหรือโต้แย้งใด ๆ มีสภาพเหมือนวัตถุหรือเป็นกรรม (object) ศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงตั้งแต่เริ่มคดีจนคดีถึงที่สุด ก่อให้เกิดวิธีการพิจารณาคดีตามอำเภอใจหรือตามอคติของศาล อันได้แก่ การข่มขู่ ทรมาณร่างกาย เพื่อบังคับให้ดำเนินคดี หากผู้ใดผ่านการพิสูจน์ด้วยวิธีการอันมิชอบนี้ได้ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะมีแนวคิดที่ว่าผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดย่อมจะทนต่อการทรมาณได้ ขณะเดียวกัน ผู้กระทำความผิดจะไม่ทนต่อการทรมาณและจะต้องรับสารภาพในท้ายที่สุด ซึ่งเรียกระบบการดำเนินคดีแบบนี้ว่าระบบไต่สวน (inquisitorial system)

ต่อมา สภาพสังคมได้พัฒนาไปในทางที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น และเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนนี้ศาลอาจใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่มีความยุติธรรม จึงได้มีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องมาให้อีกองค์กรหนึ่งคือ อัยการ เป็นผู้ใช้อำนาจ “สอบสวนฟ้องร้อง” ส่วนศาลคงเหลือแต่อำนาจ “พิจารณาพิพากษา” ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเปลี่ยนจากกรรมมาเป็นประธาน (subject) ของคดีเข้ามามีบทบาทในการเสนอข้อเท็จจริง และร่วมค้นหาความจริง มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยโจทก์และจำเลยต่างมีหน้าที่นำพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์มานำสืบให้ศาลพิจารณาพิพากษา กล่าวคือ โจทก์จะนำพยานมาเบิกความกล่าวหาจำเลยเพื่อแสดงให้ศาลเห็นถึงวิธีการกระทำความผิดและเจตนาของจำเลย ส่วนจำเลยก็มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อให้เห็นว่าตนเองบริสุทธิ์ เรียกว่า ระบบกล่าวหา (accusatorial system) ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีที่รัฐสมัยใหม่ยึดถืออยู่ในปัจจุบัน

โดยสากลแล้วกรณีของรัฐเป็นผู้เสียหายหรือเป็นโจทก์จะมอบให้อัยการทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้อง หากเป็นคดีเล็กน้อยอัยการจะทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลคดี แต่ถ้าเป็นคดีที่มี

ความสำคัญหรืออัตราโทษสูงหรือข้อเท็จจริงสลับซับซ้อน อัยการจะมีบทบาทร่วมกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี

สำหรับกระบวนการยุติธรรมอาญาในประเทศไทย พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน คงมีแต่อำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ หรือฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมเท่านั้น ขณะเดียวกัน แม้อัยการทหารจะมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๔๘ แต่ก็เป็นการทำในชั้นตอนเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจสอบสวนส่งสำนวนมาเพื่อให้อัยการทหารส่งคดีในชั้นฟ้องร้องต่อศาลทหาร ตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี กล่าวคือ มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน อำนาจการสอบสวนยังคงอยู่กับองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน เป็นหลักแตกต่างจากระบบการดำเนินคดีในต่างประเทศที่ไม่มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันดังกล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ในการดำเนินคดีชั้นสอบสวน องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวนย่อมทำหน้าที่สอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น ส่วนองค์กรที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการหรืออัยการทหารทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปลายทางการสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งการทำหน้าที่ลำพังดังกล่าวโดยไม่มีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารร่วมสอบสวนคดีด้วย อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ทำให้เกิดปัญหาการขาดการประสานงานความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการบังคับ ช่มชู้ ทรมาณผู้ต้องหาจนอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในทางลบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ และไม่สามารถเยียวยาให้กลับมาเหมือนเดิมได้อีก นำไปสู่การขาดความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้ง อาจเกิดปัญหาการขาดนโยบายการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ให้สังคมได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นปัญหาต้นทางของกระบวนการยุติธรรมที่นำไปสู่ปัญหาอื่นของสังคม เช่น ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่ได้อีกด้วย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการหรือการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา
๒. เพื่อศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน
๓. เพื่อศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร

๔. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจสอบสวนฟ้องร้องที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่เต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมั่นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ศึกษาถึงกรอบแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา
๒. ศึกษาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน
๓. ศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร
๔. วิเคราะห์ปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาถึงกรอบแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา วิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน วิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร รวมทั้ง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมแล้วนำข้อคิดเห็นหรือความเห็นมาประมวลวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และทำให้กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงกรอบแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา

๒. ทำให้ทราบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน
๓. ทำให้ทราบถึงวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร
๔. ทำให้ทราบถึงปัญหาของกฎหมายที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร อันจะใช้เป็นแนวทางในการเสนอร่างกฎหมายแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้เกิดความเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องต่อไป

คำจำกัดความ

การสอบสวน หมายถึง	การดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจในการสอบสวน ได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐานและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหาร
การฟ้องร้อง หมายถึง	การดำเนินคดีของพนักงานอัยการหรืออัยการทหารที่พิจารณาสำนวนการสอบสวนที่เจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจในการสอบสวนส่งสำนวนมาให้ตน ซึ่งหากเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดก็ใช้อำนาจสั่งฟ้อง แต่ถ้าพบว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้กระทำความผิดก็จะใช้อำนาจสั่งไม่ฟ้อง

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะได้กล่าวถึงทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาเกี่ยวกับความหมายของการสอบสวนฟ้องร้อง ระบบการดำเนินคดี ระบบการค้นหาความจริง หลักการดำเนินคดี สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศสเพื่อเป็นพื้นฐาน

ความหมายของการสอบสวนฟ้องร้อง

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๑๑)

ส่วนการฟ้องร้อง หมายถึง กระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าจะได้อ้างด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้อ้างต่อศาลชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้อ้างในขณะที่ยื่นคดีโดยคำฟ้องหรือคำร้องขอหรือเสนอในภายหลัง (เทียบเคียงกับคำว่าความหมายของคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๓))

ระบบการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีมีความเป็นมาและวิวัฒนาการอย่างยาวนาน โดยเริ่มจากระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ที่มุ่งเน้นการแก้แค้นหรือปราบปรามผู้กระทำความผิด โดยไม่มีการคำนึงสิทธิและเสรีภาพของจำเลย ต่อมา สังคมมีความเจริญ มีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ทำให้พัฒนาระบบการดำเนินคดีเป็นระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ให้ความสำคัญแก่สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้น อันมีรายละเอียดดังนี้

๑. ระบบไต่สวนแบบดั้งเดิม

เป็นระบบการพิจารณาคดีไต่สวนแบบดั้งเดิม^๑ ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปหรือประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในระบบซีวิลลอว์^๒ ที่ให้ผู้ปกครองหรือศาลมีอำนาจหน้าที่ดูแลค้นหาข้อเท็จจริงแล้วนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ยังพบในสมัยสุโขทัยระยะแรกซึ่งมีอาณาเขตไม่กว้างใหญ่นัก ประชาชนมีจำนวนน้อย พระมหากษัตริย์ทรงทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิดโดยไม่ถือพระองค์ ไม่ถืออำนาจ ให้ความสำคัญแก่ราษฎร ตลอดจนให้การอบรมสั่งสอน ข้าราชการบริพาร และประชาชนด้วยความเมตตากรุณา จึงทำให้พระมหากษัตริย์และประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน^๓ ปราภุหลักฐานในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงได้กล่าวไว้ว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งแขวนไว้หัน ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไว้ ไปลั่นกระดิ่งอัน

---

^๑ ความหมายของระบบไต่สวนแบบดั้งเดิม หมายถึง ระบบการดำเนินคดีที่ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน แต่การดำเนินคดีทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาหรือศาล ผู้ถูกไต่สวนไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม จึงมีความหมายที่แตกต่างกับคำว่าระบบไต่สวนที่ใช้ในการดำเนินคดีในศาลปกครอง กล่าวคือ ประการแรก ระบบไต่สวนที่มีการใช้ในศาลปกครองมีการแยกการฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเป็นผู้ฟ้องร้อง และศาลปกครองทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา ประการที่สอง ระบบไต่สวนที่มีการใช้ในศาลปกครองให้สิทธิกระบวนการยุติธรรมแก่คู่ความ เช่น สามารถชี้แจงแสดงพยานหลักฐานได้ แต่ในระบบไต่สวนดั้งเดิมนั้นผู้ถูกไต่สวนแทบไม่มีสิทธิใด ๆ ในกระบวนการยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม ระบบไต่สวนแบบดั้งเดิมอาจมีข้อเหมือนกันกับระบบไต่สวนที่มีการใช้ในศาลปกครองตรงที่ศาลต้องทำหน้าที่มุ่งค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้น มิใช่วางเฉย ปล่อยให้คู่ความสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง หรืออาจกล่าวอีกนัยได้ว่า แท้ที่จริงแล้วคำว่าระบบไต่สวนที่ใช้ในศาลปกครองคือระบบกล่าวหาแบบศาลค้นหาความจริงตามแบบของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายนิยมใช้กันดังจะกล่าวต่อไป

^๒ คณิต ญ นคร. “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ”, รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ คณิต ญ นคร อัยการสูงสุด. (กรุงเทพมหานคร : หจก.พิมพ์อักษร, ๒๕๔๐). หน้า ๓๒ – ๓๓.

^๓ มาลัยวรรณ จันทร . ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/bangkok/malaiwan_c/historym1/unit03_02.html, ปีที่สืบค้น ๒๕๕๘.

แขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองไต้ยีนเรียก เมื่อถามสวนความแก่มั่นด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักม้กผู้ซ่อน เห็นข้าว่าท่านบ่ใคร่พ้น เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือด”

ดังนั้น แสดงว่าหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความในสมัยโบราณในบ้านเมืองเราเป็นไปตามหลักที่ว่า “แม้ไม่มีผู้ฟ้อง ก็มีผู้พิพากษาได้” ซึ่งการชำระคดีในสมัยโบราณหรือในสมัยพ่อขุนรามคำแหง คือ การชำระคดีในระบบการดำเนินคดีที่เรียกว่า “ระบบไต่สวน” อันเป็นระบบการดำเนินคดีที่ไม่มีการแยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน โดยในการดำเนินคดีนั้น รัฐมอบอำนาจให้ศาลหรือผู้พิพากษาเป็นองค์กรเดียวที่มีบทบาทในการค้นหาความจริง ตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่งคดีถึงที่สุดซึ่งมีบทบาทเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินคดี^๔ และในการดำเนินคดีตามระบบไต่สวนนั้น ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย เขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือ ผู้ถูกไต่สวนตกเป็น “กรรมในคดี” (Prozessobjekt / procedural object) ทั้งนี้ การดำเนินคดีในระบบไต่สวนในปัจจุบันนี้ไม่มีอีกแล้วไม่ว่าในประเทศใดในโลก รวมทั้งประเทศไทยเราด้วย^๕

การดำเนินคดีในระบบไต่สวนดั้งเดิมนี้อาจมีข้อเสียเนื่องจากการชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคน ๆ เดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ จึงอาจเกิดกรณีที่การพิจารณาพิพากษามีได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจหรือมีอคติต่อผู้ถูกไต่สวน และการที่ถือว่าผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมของคดีทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา ทำให้เป็นไปได้ว่าผู้มีอำนาจจะใช้วิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ทรมานร่างกายผู้ถูกไต่สวนเพื่อให้รับสารภาพผิด^๖ เช่น การข่มขู่ ทรมานร่างกายเพื่อบังคับให้ บังคับให้ดำนํ้า ลุยไฟ ตามความเชื่อที่ว่าผู้บริสุทธิ์เท่านั้นที่จะทนรับสภาพได้ หากผู้ใดผ่านการพิสูจน์ด้วยวิธีการอันมิชอบนี้จึงถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้กระทำผิด

๒. ระบบกล่าวหา

ดังกล่าวมาแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนให้อำนาจศาลหรือผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวทำหน้าที่ “สอบสวน-ฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ผู้ถูกดำเนินคดีไม่มีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ก่อให้เกิดวิธีการค้นหาความจริงตามอำเภอใจหรือตามอคติของศาล

^๔ คณิต ฦ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน , ๒๕๔๙ : ๕๖.

^๕ คณิต ฦ นคร. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก <http://www.lrct.go.th/th/?p=4185>, ปีที่สืบค้น ๒๕๕๘.

^๖ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๔๗). หน้า ๒๖.

ต่อมา มีการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนอย่างแพร่หลายหรือสภาพสังคมได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการดำเนินคดีจากระบบไต่สวนแบบดั้งเดิมเป็น “ระบบกล่าวหา” มีการแยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน โดยจัดให้มีองค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” เป็นผู้รับผิดชอบในการค้นหาความจริง ลดทอนอำนาจให้ศาลมีบทบาทเฉพาะในชั้นพิจารณาพิพากษาเท่านั้น และยกฐานะของผู้ถูกดำเนินคดีให้เป็นประธานในคดี^๗ อันเป็นระบบการดำเนินคดีที่มีข้อดี กล่าวคือ เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่อัยการทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และให้ผู้พิพากษาหรือศาลทำหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” เพื่อแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของศาล และเปลี่ยนแปลงฐานะของผู้ถูกดำเนินคดีจากกรรมมาเป็นประธานของคดี เป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงและร่วมค้นหาความจริง ทำให้ผู้ถูกล่าวหาสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา

ระบบการค้นหาความจริง

การชี้ขาดข้อเท็จจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วศาลจะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษานำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดต่อไป ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีที่รัฐสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณียึดถืออยู่ในปัจจุบัน แต่อาจมีข้อแตกต่างกันบ้างในเรื่องบทบาทของศาล ขอแยกพิจารณา ดังนี้

๑. ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System)

ในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ได้แก่ ประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ให้ความสำคัญของศาลในการค้นหาความจริง เพราะยึดถือหลักการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประชาชนมีฐานะต่ำกว่าเจ้าหน้าที่ คู่ความจึงมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ส่วนพนักงานอัยการ ทนายความ ผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้ความจริงครอบคลุมทุกประเด็น อัยการและผู้เสียหายมิใช่เป็นฝ่ายตรงข้าม หรือศัตรูกับทนายความและผู้ถูกกล่าวหา ศาลจึงต้องกระตือรือร้น (active) ที่จะค้นหาความจริงด้วยการซักถามพยานเองเป็นหลัก มิใช่วางเฉย (Passive) ปล่อยให้พนักงานอัยการ

^๗ คณิต ณ นคร. เรื่องเดิม. หน้า ๕๖.

ทนายความ ใช้เทคนิคในการว่าความ หรือซักถามพยานจนบิดเบือนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น บางครั้งเรียกว่า ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง

๒. ประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common law system)

ประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา วางหลักการให้ศาลมีบทบาทเป็นเพียงผู้ควบคุมกติกาหรือควบคุมความถูกต้องของกระบวนการวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัดเท่านั้นเนื่องจากยึดถือหลักการให้ประชาชนรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้พิพากษาจึงมิได้เป็นผู้ซักถามพยาน ทนายความของโจทก์และจำเลยมีบทบาทอย่างมากในการซักถามพยาน

ข้อเสียของระบบนี้คือทนายความในระบบกฎหมายนี้จะใช้เทคนิคในการว่าความ หรือซักถามพยานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ลูกความ มิได้มุ่งพิสูจนความจริงที่เกิดขึ้น บางครั้งเรียกว่า ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ

หลักการดำเนินคดี

ในอดีตสมัยโบราณเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ผู้ที่มีบทบาทระงับข้อพิพาทคือ เอกชนด้วยกันเองโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและเป็นธรรม ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาเจริญขึ้น หลักการดำเนินคดีโดยเอกชนดังกล่าวก็ได้เปลี่ยนแปลงโดยรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทแต่ก็มีข้อแตกต่างกันในเรื่องของผู้ที่จะนำเสนอพยานหลักฐานให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กรใด ซึ่งแยกพิจารณา ดังนี้

๑. หลักการดำเนินคดีโดยประชาชน

เป็นหลักการดำเนินคดีดั้งเดิมของประเทศอังกฤษที่ยึดถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่า บุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่าประชาชนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นซึ่งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสาธารณะอันอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ประชาชนจึงมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นการฟ้องหรือการเข้ามาตัดสินคดีในรูปของลูกขุน (jury) อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี ค.ศ.1986 หลักการดังกล่าวก็ได้คลายตัวลงเพราะมีการก่อตั้งองค์กร Crown Prosecution Service (CPS) มีอำนาจหน้าที่ฟ้องคดีอาญาที่ตำรวจเป็นผู้สอบสวน ยกเว้นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยมีได้ตัดสินคดีฟ้องคดี

ของประชาชนตามที่กล่าวข้างต้น เพียงแต่การฟ้องของประชาชนจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS

๒. หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ

เป็นหลักที่ใช้ในประเทศฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ที่ถือว่ารัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดซึ่งเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม รัฐย่อมเป็นผู้เสียหายต่อการกระทำความผิด และมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาต่อผู้ที่กระทำความผิด แต่ก็เปิดโอกาสให้เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีเองได้เป็นข้อยกเว้น

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

๑. สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

การรับรองสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์นี้เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาในนานาอารยประเทศ มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งมีหลักการว่าในคดีอาญาโจทก์มีภาระต้องนำสืบการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ครบทุกองค์ประกอบแห่งความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน และตราบไต่ยังไม่มีความพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด บุคคลนั้นจะได้รับความคุ้มครองตลอดไป เจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้^๕

มีปัญหาที่ต้องพิจารณาการที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความผิดแก่จำเลย^๖ จะเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ขัดต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ของจำเลยหรือไม่ อย่างไร

^๕มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๕๕๐) เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕) หน้า ๒๒๙ - ๒๓๐.

^๖หลักในทางกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน หมายถึง บทสันนิษฐานอันเป็นผลซึ่งกฎหมายหรือศาลรับรู้ไว้เป็นเบื้องต้นแรกกว่าความจริงเป็นอยู่เช่นไร เพื่อช่วยลดภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นความผิดให้แก่คู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานเหลือเพียงการนำสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานเท่านั้น และเมื่อคู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ ต.๒/๒๕๕๔ กรณีปลัดกระทรวงยุติธรรมส่งความเห็นของศาลจังหวัดพัทลุงในคดีอาญาระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดพัทลุง โจทก์นางแต้ม บุญญานวัตร์ กับพวก ๑๒ คน จำเลย เรื่องโจทก์หาว่าจำเลยทำผิดพระราชบัญญัติการพนัน ศาลเห็นว่าพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๖ ซึ่งจะใช้บังคับแก่คดีนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๕๕๒) มาตรา ๓๐ วรรคแรก^{๑๐} จึงรอการพิจารณาไว้ และขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๖ บัญญัติว่า “ผู้ใดอยู่ในวงการเล่นอันขัดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือขัดต่อข้อความในกฎกระทรวง หรือใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเล่นด้วยเว้นแต่ผู้ซึ่งเพียงแต่ดูการเล่นในงานรื่นเริงสาธารณะ หรือในงานนักขัตฤกษ์ หรือในที่สาธารณสถาน” คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่าความในมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องนี้ มีความหมายเพียงว่า ในคดีอาญาทั้งปวงต้องถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าโจทก์จะมีพยานหลักฐานมาหักล้างข้อสันนิษฐานนั้นได้ ฉะนั้นกฎหมายใดที่บัญญัติว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิดแต่เบื้องต้นทีเดียว บทกฎหมายนั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้ และจะใช้บังคับมิได้ แต่พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๖ หาได้มีความบัญญัติไว้เช่นนั้นไม่ กล่าวคือ คงต้องสันนิษฐานอยู่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีความผิด จนกว่าจะนำสืบได้ว่าจำเลยเข้าไปอยู่ในวงการเล่น จึงเป็นอันฟังได้ว่า ในกรณีเช่นนี้มีได้มีการสันนิษฐานใด ๆ ในเบื้องต้นก่อนที่โจทก์จะนำพยานมาสืบ อันจะทำให้ขัดกับความในมาตรา ๓๐ แห่งรัฐธรรมนูญที่กฎหมายสันนิษฐานก็เป็นการสันนิษฐานภายหลังจากที่โจทก์ได้นำพยานหลักฐานมาสืบแล้ว การสันนิษฐานเช่นนี้ไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ แต่อย่างใด

สันนิษฐานสามารถสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานได้แล้ว ศาลก็จะฟังข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน และ ภาระการพิสูจน์ก็จะตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายตรงข้ามทันที

^{๑๐}รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร”

จึงวินิจฉัยว่า ความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ตามที่ศาลจังหวัด พัทลุงได้เสนอขึ้นมาให้พิจารณานั้นไม่ขัดต่อบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐^{๑๑}

ต่อมาได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๔๔ วินิจฉัยเรื่องที่ศาลฎีกาส่งคำ โต้แย้งของจำเลยในคดีอาญามายังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๔ ว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสองขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ (หลักการที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ บริสุทธิ์) และต้องด้วยมาตรา ๖ (หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ) หรือไม่ ซึ่งศาล รัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยกล่าวความตอนหนึ่งว่า “ปัญหายาเสพติดให้โทษในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญ ร่วมกันของนานาอารยประเทศ ประกอบกับยาเสพติดให้โทษเป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตของ มนุษย์ จึงต้องมีบทลงโทษที่หนักกว่าปกติ รวมทั้งต้องมีมาตรการลงโทษขั้นเด็ดขาด การที่กฎหมาย กำหนดให้ปริมาณสารเสพติดให้โทษในประเภทหนึ่งเป็นจำนวนที่ชัดเจนตามมาตรา ๑๕ วรรคสองนั้น มุ่งประสงค์เพื่อลงโทษผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ซึ่งคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ ๒๐ กรัมขึ้นไป เสมือนหนึ่งว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นไปเพื่อการ จำหน่าย เนื่องจากปริมาณยาเสพติดยิ่งมากเท่าใด ผลกระทบต่อสังคมยิ่งมากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายกำหนดปริมาณสารเสพติดให้โทษประเภท ๑ เป็นเพียงเกณฑ์เปรียบเทียบสำหรับ ฐานความผิดที่จะนำไปสู่การลงโทษเท่านั้น แต่ผู้ที่ได้รับโทษตามกฎหมายดังกล่าวจะต้องผ่านการ พิสูจน์หรือนำสืบของโจทก์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยหรือพิพากษา ชี้ขาดและกำหนดโทษ ส่วนรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๓ เป็นบทบัญญัติที่รับรองหลักการพื้นฐานของ กฎหมายอาญาของนานาอารยประเทศมีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ขึ้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไปซึ่งมีหลักว่าในคดีอาญาโจทก์มี ภาระต้องนำสืบการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ครบทุกองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ดังนั้น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓

^{๑๑} มานิตย์ จุมปา. เรื่องเดิม. หน้า ๒๒๙ - ๒๓๐.

หลังจากนั้น ศาลรัฐธรรมนูญยังได้มีคำวินิจฉัยที่ ๒๗/๒๕๕๖ กรณีพระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓^{๑๒} หรือไม่ ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ เป็นบทบัญญัติ ที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติ ต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งหมายความว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเหมือนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดแล้ว ไม่ได้ ที่ผู้ร้องอ้างว่า ททรัพย์สินที่ถูกตรวจสอบยังเป็นเพียงทรัพย์สินที่ต้องสงสัยว่า อาจจะได้มา เนื่องจากการกระทำความผิดเท่านั้น การใช้มาตรการดังกล่าวเป็นการขัดรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่า พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๒ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ถูก ตรวจสอบหรือผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่คณะกรรมการจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน โดยก่อน ยึดหรืออายัด ให้ผู้ร่อนำพยานหลักฐานมาแสดงว่าทรัพย์สินที่ถูกตรวจสอบนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนหรือเป็น ทรัพย์สินที่ได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ ซึ่งเป็นเรื่องที่กฎหมาย บัญญัติให้ผู้ร่อนพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินที่ผู้ร่อนได้รับมา ไม่ได้เป็นการกระทำที่ถือได้ว่า ผู้ร่อนได้กระทำความผิดและยังมิได้ปฏิบัติต่อผู้ร่อนเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว

ส่วนพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๙ เป็นบทสันนิษฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อศาลจะได้วินิจฉัยและมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินตกเป็นของ กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือไม่ ซึ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ผู้ที่ได้ทรัพย์สินนั้นมาย่อมทราบได้ตัวว่า ได้มาอย่างไร เมื่อใด จึงต้องให้ผู้ที่ได้ทรัพย์สินนั้นมา มีภาระนำ สืบข้อเท็จจริงในเรื่องการได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้นก่อน และการที่มาตรา ๒๙ บัญญัติเช่นนี้ก็เพื่อให้การ ปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัญหา ยาเสพติด

---

^{๑๒} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคล นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญร่วมกันของนานาประเทศ ประกอบยาเสพติดเป็นภัยต่อสุขภาพและชีวิตมนุษย์ สังคมประเทศชาติอย่างร้ายแรง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการต่าง ๆ ขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๙ ไม่ได้เป็นการดำเนินการที่ถือได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้กระทำความผิดแล้วและยังมิได้ปฏิบัติต่อผู้ร้องเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ดังนั้น พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๙ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓

เช่นเดียวกับที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๑/๒๕๕๑ กรณีพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๓๐ วรรคสอง และวรรคสี่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๒^{๓๓} และมาตรา ๓๓^{๓๔} หรือไม่ เห็นว่าพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติการยื่นคำขอให้ศาลริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดและการขอคืนทรัพย์สิน โดยในการริบทรัพย์สินดังกล่าวจะมีหลักเกณฑ์เพื่อให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาถึงตัวทรัพย์สิน ซึ่งต้องเข้าเกณฑ์ที่ว่ามีเหตุอันควรสงสัยหรือมีเหตุอันควรเชื่ออย่างสมเหตุสมผลในการเริ่มกระบวนการริบทรัพย์สินและมีมาตรการในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจอย่างเป็นระบบ โดยจะมีศาลเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการที่มีความเป็นกลางและมีความเป็นอิสระ เป็นผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารดังกล่าวเพื่อคุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินและบุคคลที่สามมิให้ได้รับการกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น และในการที่ขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สิน พนักงานอัยการต้องนำสืบให้เข้าเงื่อนไขว่า ทรัพย์สินที่ขอริบเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดหรือมีไว้เพื่อ

---

^{๓๓}รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

^{๓๔}รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๓ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งแล้ว ศาลจึงมีคำสั่งริบทรัพย์สินได้ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง นอกจากนี้ มาตรา ๓๐ วรรคสี่ยังเปิดโอกาสให้เจ้าของทรัพย์สินยื่นคำร้องเข้ามาในคดีก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ริบ โดยต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนไม่มีโอกาสทราบหรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดและจะมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด และเหตุที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าของที่ยื่นคำร้องมีภาระการพิสูจน์ดังกล่าว เนื่องจากเจ้าของทรัพย์สินย่อมจะรู้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นดีที่สุดในที่สุดซึ่งควรจะมีส่วนช่วยรัฐในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ด้วยการระมัดระวังมิให้ผู้ใดนำเอาทรัพย์สินของตนไปใช้กระทำความผิดหรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด หากกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับรัฐย่อมไม่สอดคล้องกับมาตรการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมเท่าทันต่อการกระทำความผิด และหากเจ้าของทรัพย์สินพิสูจน์ได้ตามเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ศาลก็จะมีคำสั่งริบทรัพย์สิน

หลักเกณฑ์และกระบวนการขอให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดยาเสพติด ตลอดจนการร้องขอคืนทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๓๐ วรรคสองและวรรคสี่ดังกล่าว เป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีผลมาจากการกระทำความผิดในทางอาญาของบุคคลอื่น มิใช่เป็นการลงโทษบุคคลให้ริบทรัพย์สินที่ถือเป็นการลงโทษบุคคลทางอาญาโดยมิได้มีการกระทำความผิดอันจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๓๒ เพราะการที่ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเจ้าของทรัพย์สินได้ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีและพิสูจน์ให้ได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ และไม่ถือเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ เพราะกระบวนการริบทรัพย์สินดังกล่าวจะเริ่มดำเนินการได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือมีเหตุอันควรเชื่ออย่างสมเหตุสมผล และกระบวนการขอริบทรัพย์สินก็มีมาตรการในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจอย่างเป็นระบบโดยศาลยุติธรรมเพื่อคุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินและบุคคลที่สามมิให้ได้รับการกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น ดังนั้น พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๓๐ วรรคสองและวรรคสี่ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓

รวมทั้ง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๓/๒๕๕๒ มีประเด็นพิจารณาว่า พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๐ (๒) และมาตรา ๔๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๔ วรรคสองและวรรคสามหรือไม่พิจารณาแล้วเห็นว่า

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ เป็นกฎหมายมหาชนที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานออกคำสั่งตามมาตรา ๔๐ (๒) รวมทั้ง มีอำนาจสั่งให้รื้ออาคาร ตามมาตรา ๔๒ ก็เนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายของเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารตามที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตามกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารในการที่จะก่อสร้างดัดแปลงรื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายอาคารเพราะเจ้าของอาคารหรือผู้ครอบครองสามารถทำได้ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานของรัฐ อย่างไรก็ตาม หากผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ ไม่พอใจคำสั่งของเจ้าพนักงานก็ชอบที่จะอุทธรณ์คำสั่งต่อผู้มีอำนาจสูงขึ้นไปในฝ่ายปกครองด้วยกัน จากนั้นถ้ายังไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง ก็ยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และวรรคสามบัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” อยู่ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๐ (๒) และมาตรา ๔๒ แล้วเห็นว่า เป็นเรื่องทางปกครองและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางปกครองที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ มิใช่เรื่องโทษทางอาญาหรือสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสองและวรรคสามมุ่งให้ความคุ้มครอง ดังนั้นพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๐ (๒) และมาตรา ๔๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสองและวรรคสาม

แสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักการว่าการกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของจำเลยในคดีอาญา ก่อนที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นกระทำความผิด จำเลยจะต้องผ่านการพิสูจน์หรือนำสืบข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน (Basic Fact) เช่น จำเลยมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองจริงมาก่อนแล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญได้กลับหลักการดังกล่าวโดยไม่ยอมรับความชอบธรรมของการกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของจำเลยในคดีอาญา ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๒/๒๕๕๕ กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕)

ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่ โดยพิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรา ๓๙ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสองนี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชนดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผยและผู้นั้นได้รับหลักฐานทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญาเพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (the rule of law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศและระดับระหว่างประเทศ อันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกมีพันธกรณีอยู่ด้วย

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ โดยค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค โดยรับรองให้บุคคลมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จะกระทำมิได้

สำหรับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากการเสนอขายสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภคหรือของบุคคลอื่นหรือสถานที่อื่นที่ไม่ใช่สถานที่ประกอบ

การค้าเป็นปกติธุระโดยผ่านผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรง ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่อาจตัดสินใจตกลงซื้อสินค้าหรือรับบริการได้อย่างอิสระและรอบคอบ นอกจากนี้ ยังมีการประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการในลักษณะของการสื่อสารข้อมูลเพื่อเสนอขายสินค้าหรือบริการโดยตรงต่อผู้บริโภค ซึ่งสินค้าหรือบริการดังกล่าวอาจไม่ตรงกับคำกล่าวอ้างตามที่ได้โฆษณาไว้ อีกทั้งการทำตลาดขายตรงและตลาดแบบตรงในปัจจุบันได้มีการใช้วิธีการชักชวนและจัดให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในธุรกิจดังกล่าว โดยตกลงจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้เข้าร่วมเครือข่ายดังกล่าวซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น อันมีลักษณะเป็นการหลอกลวงประชาชน ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปในฐานะผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม จึงมีบทกำหนดโทษในมาตรา ๕๔ ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการสันนิษฐานว่า ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นไปใจในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นว่า มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่า นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อ หลังจากที่ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่า โจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุมหรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรใน

เบื้องต้นว่า บุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาและจำเลยโดยไม่ปรากฏว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดเกี่ยวกับความผิดนั้นจึงขัดต่อหลักนิติธรรม และขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

๒. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

โดยหลักทั่วไปแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังนี้

- ๒.๑ สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- ๒.๒ สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐาน เรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- ๒.๓ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
- ๒.๔ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- ๒.๕ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
- ๒.๖ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ
- ๒.๗ ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

มีปัญหาต้องพิจารณาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐ บัญญัติว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีความผิดนั้นก่อน ชัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้การสอบสวนต้องเป็นธรรมหรือไม่ อย่างไร ในเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักไว้ในคำวินิจฉัยที่ ๑/๒๕๔๓ ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีความผิดนั้นก่อน” ไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพราะ การสอบสวนตามมาตรา ๑๒๐ นี้ จะต้องเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย หากการสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเหตุประการใดก็ตาม ถือว่าไม่มีการสอบสวน ดังนั้น การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐ จึงเป็นการสอบสวนที่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๑ แล้ว การที่ผู้ร้องแปลความในมาตรา ๑๒๐ ให้มีความหมายในทางกลับกันว่าแม้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นธรรม พนักงานอัยการก็ฟ้องคดีได้ นั้น จึงเป็นการแปลกฎหมายที่ไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น มาตรา ๑๒๐ นี้จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๑

รวมทั้ง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔/๒๕๔๖ กรณีพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๑๓ วรรคสามขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ บัญญัติว่า “การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะและผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใด จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๙ วรรคสาม บัญญัติว่า “คดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษา ให้ศาลจังหวัดทหารทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหารหรือศาลทหารกรุงเทพพิพากษา แล้วแต่กรณี”

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ ได้บัญญัติเป็นหลักการประกันสิทธิขอคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลโดยการนั่งพิจารณาต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะและผู้ทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีต้องเป็นผู้ที่นั่งพิจารณาคดีนั้น ผู้ที่มีได้นั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะไม่อาจทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในข้อยกเว้นนี้ หมายความว่าผู้ที่มีได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยนั้นมิได้ นอกจากจะมีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ยังจะต้องเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นด้วย

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ แล้วเห็นว่า ตามมาตรา ๖ บัญญัติให้ศาลทหารแบ่งออกเป็นสามชั้น คือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง ศาล

ทหารสูงสุด มาตรา ๗ บัญญัติให้ศาลทหารชั้นต้น ได้แก่ ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารประจำหน่วยทหาร สำหรับอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลทหารชั้นต้นแตกต่างกันออกไป โดยมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นสัญญาบัตร วรรคสอง บัญญัติให้คดีที่กฎหมายมิได้กำหนดอัตราโทษอย่างต่ำหรือกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้ ถ้าศาลจังหวัดทหารเห็นควรยกฟ้องโจทก์หรือเห็นควรลงโทษจำเลยแต่ละกระหนงจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้ก็ให้พิพากษาได้ และวรรคสาม บัญญัติให้คดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษา ให้ศาลจังหวัดทหารทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหารหรือศาลทหารกรุงเทพพิพากษา แล้วแต่กรณี ส่วนมาตรา ๒๑ บัญญัติให้ศาลมณฑลทหารหรือศาลประจำหน่วยทหารมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า และมาตรา ๒๒ บัญญัติให้ศาลทหารกรุงเทพมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมายโดยไม่จำกัดยศของจำเลย

ดังนั้น อำนาจในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารชั้นต้นในขณะกระทำผิดศาลใดศาลหนึ่งใน ๔ ประเภทศาลนั้น มีความแตกต่างกันที่ชั้นยศของทหารที่กระทำความผิดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ยกเว้นเฉพาะศาลจังหวัดทหาร ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจในการพิจารณาคดีได้ทุกบทกฎหมาย เฉพาะนายทหารประทวนต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร ตามมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่งแล้ว ยังถูกจำกัดอำนาจที่จะพิพากษาคดีตามมาตรา ๑๙ วรรคสอง สำหรับคดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษา แต่ได้ทำการพิจารณาคดีมาแล้ว ให้ศาลจังหวัดทหารทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหารหรือศาลทหารกรุงเทพพิพากษาแล้วแต่กรณี ตามมาตรา ๑๙ วรรคสาม

ประเด็นที่ว่า พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๑๙ วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ หรือไม่ นั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ หรือศาลประจำหน่วยทหาร ต่างก็เป็นศาลชั้นต้นด้วยกัน แต่เมื่อศาลจังหวัดทหารได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไปตามอำนาจที่ระบุไว้โดยกฎหมายแล้ว หากจะพิพากษาคดีลงโทษเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้กลับไม่มีอำนาจพิพากษา ต้องทำความเห็นส่งไปให้ศาลชั้นต้นประเภทเดียวกันได้แก่ ศาลมณฑลทหารหรือศาลทหารกรุงเทพดังกล่าวก็มีได้ดำเนินการออกนั้งพิจารณาคดีมาแล้วแต่กรณี เป็นศาลที่ทำคำพิพากษาตามมาตรา ๑๙ วรรคสาม ซึ่งศาลมณฑลทหารบกหรือศาลทหารกรุงเทพดังกล่าวก็มีได้ดำเนินการออกนั้งพิจารณาคดีมาแล้วแต่เริ่มแรกแต่ประการใด ทั้งคำชี้แจงจากกรมพระธรรมนูญและผู้แทนกรมพระธรรมนูญชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญรับฟังสรุปได้ว่า

“คดีที่ศาลจังหวัดทหารมีแต่อำนาจพิจารณา แต่ไม่มีอำนาจพิพากษา^{๑๕} เรียกกันว่า คดีเกินอำนาจ โดยข้อเท็จจริงแล้ว คดีเช่นนี้ ศาลจังหวัดทหารจะมีกระบวนการพิจารณาที่มีองค์คณะพิจารณาครบตามที่กฎหมายรับรองกำหนดไว้ และองค์คณะตุลาการทั้งสามนี้เองจะเป็นผู้ทำการวินิจฉัยคดี โดยทำเป็นความเห็นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับคำพิพากษา เพียงแต่ใช้ถ้อยคำว่าความเห็น ระบุไว้ที่ห้วงกระดาษแทนคำพิพากษา อนึ่ง การทำคำพิพากษาของตุลาการศาลมณฑลทหารในคดีเกินอำนาจนี้ ในทางปฏิบัติแล้ว ตุลาการศาลมณฑลทหารจะไม่ก้าวล่วงไปถึงการรับฟังข้อเท็จจริงของตุลาการศาลจังหวัดทหารที่รับรู้ ได้เห็น และได้รับทราบมาขณะนั่งพิจารณา เว้นแต่จะปากฎให้เห็นชัดเจนว่า มีการรับฟังข้อเท็จจริงที่บกพร่องหรือผิดพลาดจากที่ปรากฏในสำนวนจึงจะแก้ไข ส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการในการตรวจสอบละปรับข้อกฎหมายที่ต้องใช้บังคับกับข้อเท็จจริงนั้น ๆ เพื่อให้คดีเป็นไปโดยถูกต้องเป็นธรรมที่สุดเท่านั้น” ประกอบกับ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๑๙ วรรคสาม นี้ มิได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดบัญญัติถึงเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจก้าวล่วงได้ ยกเว้นไว้แต่ประการใด ดังนั้น มาตรา ๑๙ วรรคสาม นี้ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖

๒.๘ ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

การสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้ชื่อว่าเป็นระบบที่มีมาตรฐานในเรื่องกระบวนการยุติธรรมอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการจะพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมอาญามาเป็นเวลานานแล้ว^{๑๕} ในกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสมีรายละเอียดดังนี้

๑. ตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire)

เป็นกลไกของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอยู่ภายใต้อำนาจตุลาการ และจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ

๑.๑ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)

ได้แก่ บุคคลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๑๖ ดังต่อไปนี้

^{๑๕} อุทัย อาทิวะช. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินตติ้ง, ๒๕๕๘). หน้า ๗๕.

๑.๑.๑ นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี

๑.๑.๒ เจ้าพนักงานหรือทหารชั้นสัญญาบัตรของกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทหารฝ่ายตำรวจที่ทำหน้าที่ในกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติมาแล้วตั้งแต่สามปีขึ้นไป เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับแต่งตั้ง/มอบหมายโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะกรรมการ

๑.๑.๓ ผู้ตรวจราชการตำรวจ (จเรตำรวจ) รองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ ผู้กำกับดูแล สารวัตรตำรวจ และข้าราชการในตำแหน่งผู้บังคับการหรือตำรวจชั้นสัญญาบัตรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้รับแต่งตั้ง/มอบหมายโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะกรรมการ

๑.๑.๔ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายคดีประจำกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม^{๑๖}

๑.๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี

เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้แก่บุคคลตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๒๐ ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ ทหารหรือตำรวจซึ่งไม่มีฐานะขอเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

๑.๒.๒ ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี รวมทั้ง ข้าราชการฝึกงานของหน่วยงานดังกล่าว และนักเรียนนายร้อยตำรวจ

๑.๒.๓ ข้าราชการในหน่วยควบคุมและบังคับใช้กฎหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

๑.๒.๔ เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยงานสอบสวนเก่าและเจ้าหน้าที่ตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๘๕ ที่ผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค

^{๑๖} อุทัย อาทิวา. เรื่องเดิม. หน้า ๘๐ - ๘๑.

๑.๒.๕ เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยงานสอบสวนเก่าของตำรวจ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ.๑๙๗๙ โดยผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค^{๑๗}

๒. การสอบสวนฟ้องร้อง

กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องในการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ แยกพิจารณาเป็นการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าและการสอบสวนเบื้องต้น

๒.๑ การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquete de flagrance) เป็นการสอบสวนที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในการปฏิบัติหน้าที่และใช้มาตรการบังคับเพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงมากกว่าการสอบสวนประเภทอื่นเนื่องจากเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ และนอกจากนี้ก็คือว่าเป็นการสอบสวนที่จำกัดประเภทของความผิดอยู่เพียงเฉพาะความผิดที่ร้ายแรง

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหลังจากที่พบหรือได้รับแจ้งเหตุว่ามีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น ประการแรก เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบโดยทันที ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๔ และจะต้องรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ เมื่อเดินทางไปถึงแล้วเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีมีอำนาจดำเนินการทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน

หากอัยการแห่งสาธารณรัฐพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติ^{๑๘} อันเห็นได้ว่าการกระทำความผิดซึ่งหน้าทำให้ต้องมีกระบวนการสอบสวนด้วยการแสวงหารวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอย่างเร่งด่วน จำเป็นต้องให้มีการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดี อัยการแห่งสาธารณรัฐเพียงแต่รับทราบจากเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหลังจากที่พบหรือได้รับแจ้งเหตุว่ามีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม อัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจที่จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเองเพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติหากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์ แสดงให้เห็นว่า

^{๑๗} อุทัย อาทิวา. เรื่องเดิม. หน้า ๘๐ - ๘๔.

^{๑๘} อุทัย อาทิวา. เรื่องเดิม. หน้า ๙๒

อำนาจการสอบสวนฟ้องร้องยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของอัยการแห่งสาธารณรัฐ มิใช่ปล่อยให้เจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีดำเนินการสอบสวนโดยลำพัง

๒.๒ การสอบสวนเบื้องต้น

เป็นการสอบสวนที่มีมาตรการบังคับน้อยกว่าการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เช่น เจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีไม่มีอำนาจตรวจค้นเว้นแต่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของเคหสถาน แตกต่างจากอำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีที่มีมากในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

ผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนเบื้องต้นได้คือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี โดยตั้งต้นคดีเองตามที่เห็นสมควร หรือโดยคำสั่งของอัยการแห่งสาธารณรัฐ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศส มาตรา ๒๑^{๑๙}

สำหรับพนักงานอัยการนั้น นอกจากอัยการแห่งสาธารณรัฐแล้ว อัยการผู้ช่วยของอัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจออกคำสั่งให้เปิดการสอบสวนเบื้องต้นได้ เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดทิศทางกำกับดูแลการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศส มาตรา ๑๒ มาตรา ๔๑ วรรคสอง และมาตรา ๗๕ พนักงานอัยการอาจกระทำการสอบสวนด้วยตนเอง เนื่องจากมีสถานะพิเศษของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๑ วรรคสี่^{๒๐}

กล่าวโดยสรุป การสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศส ในกรณีที่มีการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีพบหรือได้รับแจ้งเหตุว่ามีการกระทำความผิดดังกล่าวแล้วจะต้องรีบแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบโดยทันที และจะต้องรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ เมื่อเดินทางไปถึงแล้วเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีมีอำนาจดำเนินการทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน ซึ่งหากอัยการแห่งสาธารณรัฐพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติ ไม่ปล่อยให้เจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดีดำเนินการสอบสวนโดยลำพัง ขณะเดียวกัน การสอบสวนกรณีอื่นที่ไม่ใช่การกระทำความผิดซึ่งหน้า แม้ผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนเบื้องต้นได้คือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี แต่อัยการแห่งสาธารณรัฐและอัยการผู้ช่วยของอัยการแห่งสาธารณรัฐก็มีอำนาจออกคำสั่งให้เริ่มมีการสอบสวนได้

^{๑๙} อุทัย อาทิวา. เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๒

^{๒๐} อุทัย อาทิวา. เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๓

และมีอำนาจในการกำหนดทิศทางกำกับดูแลการสอบสวน หรืออาจกระทำการสอบสวนด้วยตนเองก็ได้

เมื่อพิจารณาภาพรวมของทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในบทนี้แล้วพบว่า ระบบไต่สวนเป็นระบบการดำเนินคดีที่ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษา ก่อให้เกิดวิธีการค้นหาความจริงตามอำเภอใจ จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการดำเนินคดีจากระบบไต่สวนแบบดั้งเดิมเป็นระบบกล่าวหา ที่ให้มีการแยกหน้าที่ สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้อัยการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และศาลทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี อันเป็นการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในระบบกล่าวหาดังกล่าว ศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมีภารกิจในการค้นหาความจริง ส่วนศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบจารีตมีบทบาทเป็นเพียงผู้ควบคุมกติกาหรือควบคุมความถูกต้องของกระบวนการวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัดเท่านั้น รวมทั้ง ประชาชนจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าการสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยอัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจควบคุมแนวทางการสอบสวนฟ้องร้องได้เป็นอย่างดีเอกภาพ

บทที่ ๓

กฎหมายที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา

บทนี้จะกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ และอัยการทหาร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในบทต่อไปถึงปัญหาของความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

ความหมายของพนักงานอัยการและอัยการทหาร

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔ บัญญัติว่า “พนักงานอัยการ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัตินี้” กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้แก่ การดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด , รองอัยการสูงสุด , ผู้ตรวจการอัยการ , อธิบดีอัยการ , อธิบดีอัยการภาค , รองอธิบดีอัยการ , รองอธิบดีอัยการภาค , อัยการพิเศษฝ่าย , อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ , อัยการผู้เชี่ยวชาญ , อัยการจังหวัด , อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด , อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด , รองอัยการจังหวัด , อัยการประจำกอง , อัยการจังหวัดผู้ช่วย , อัยการผู้ช่วย รวมทั้ง ตำแหน่งอัยการอาวุโส ซึ่งในกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็น คณะกรรมการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ (ก.อ.) จะประกาศกำหนดให้มีตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นนอกจากตำแหน่งดังกล่าว โดยจะให้ตำแหน่งใดเทียบเท่าตำแหน่งที่กล่าวมานี้ก็ได้ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓

ส่วนคำว่า อัยการทหาร ไม่ได้มีการให้นิยามโดยตรงไว้ในกฎหมายใด หมายถึงเจ้าพนักงานฝ่ายทหารที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลทหาร และนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษา

ความแตกต่างระหว่างพนักงานอัยการกับอัยการทหาร

พนักงานอัยการและอัยการทหารต่างก็มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา แต่มีลักษณะหรือข้อที่แตกต่างกันบางประการ ดังนี้

๑. พนักงานอัยการเป็นผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการตามที่พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ส่วนอัยการทหารมิได้เป็นพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่เป็นตำแหน่งที่ระบุเฉพาะไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๑ ซึ่งเป็นข้าราชการทหารชั้นสัญญาบัตรที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีด้านกฎหมายและเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาที่ได้รับการฝึกอบรมจากโรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ กรมพระธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม เนื่องจากต้องเป็นผู้ใช้ดุลพินิจตีความกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทหารโดยเฉพาะซึ่งผู้ที่จบการศึกษานิติศาสตร์ตามมหาวิทยาลัยทั่วไปไม่ได้รับการศึกษาวิชากฎหมายทหาร เช่น วิชากฎหมายอาญาทหาร เป็นต้น ซึ่งอัยการทหารมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา อันเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ในขณะที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓

อย่างไรก็ตาม อัยการทหารเป็นพนักงานอัยการตามความหมายที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๕) ที่กำหนดให้พนักงานอัยการหมายถึงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้ จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการ หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

๒. กรณีที่อัยการทหารเห็นว่า คดีที่ตนพิจารณานั้นเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร อัยการทหารมีอำนาจส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจส่งสำนวนการสอบสวนกลับคืนไปยังอัยการทหารเพื่อให้ดำเนินคดีนั้นมิได้ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๕๐

๓. พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้ง อาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ เฉพาะในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใด เช่น คดีอุทลุมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒ เป็นต้น คดีนอกเหนือจากนี้ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง ต้องมอบให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมเท่านั้น แต่อัยการทหารมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือจะสั่งให้ผู้มีหน้าที่สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้

อำนาจหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่รวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข้อกล่าวหา^๑ การออกหมายเรียก^๒ การตรวจ

---

^๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำผิดตามข้อหา นั้น

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้ออกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา ๘๗ มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้”

^๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๓ บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอาจจะให้ด้วยความเต็มใจ

พิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์^๓ ตรวจค้น ยึด^๔ และมีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการดังนี้

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุมหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นยินยอม และให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้”

^๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑/๑ บัญญัติว่า “ในกรณีที่เป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๓๑ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ อำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์”

^๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๒ บัญญัติว่า “มาตรา ๑๓๒ เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

ในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอให้นำบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้

(๒) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

(๓) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(๔) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (๒) และ (๓) ”

๑. หน้าที่ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้ ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีร้องขอ การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น และในกรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามปากคำเด็กคนใดหรือคำถามใดอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้เด็กได้ยินคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งด้วย

นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการถามปากคำอาจถูกผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กตั้งรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ

๑.๒ การจัดการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเมื่อการสอบสวนเสร็จ

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นมิใช่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่งดนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

๑.๒.๒ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติดังกล่าวต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐

๑.๒.๒.๑ กรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้

ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเข้าใจว่าควรส่งฟ้องหรือส่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรส่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยส่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรส่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๑

๑.๒.๓ กรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก

ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจตามท้องสำนวนการสอบสวนว่า ควรส่งฟ้องหรือส่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรส่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราวถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรส่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป

แต่ถ้าเป็นความผิด ซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๒

อำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการและอัยการทหาร

๑. การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน

๑.๑ อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการหรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น

๑.๑.๑ พนักงานอัยการ

โดยที่พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๖ กำหนดให้ในการปฏิบัติการตามอำนาจและหน้าที่เฉพาะในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้ ทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

๑.๑.๑.๑ กรณีคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ

เป็นการดำเนินการที่ริเริ่มโดยอำนาจของพนักงานอัยการเอง ได้แก่

๑. คดีอุทลุม

คดีอุทลุม ได้แก่ คดีที่บุตรหลานจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา เช่น บุตรจะฟ้องบิดาของตนเอง ซึ่งไม่สามารถกระทำได้เพราะต้องห้ามมิให้มีและใช้สิทธิดังกล่าว เช่นนี้ เมื่อบุตรหลานดังกล่าวหรือญาติสนิทของบุตรหลานดังกล่าวร้องขอ พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะฟ้องบุพการีของบุคคลนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒^๕

^๕ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒ บัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้”

สืบเนื่องมาจากหลักการว่าด้วยคุณธรรมของมนุษย์หลายเรื่องจากกฎหมายตราสามดวง ห้ามผู้สืบสันดาน (descendant) ฟ้องบุพการี (ascendant) ของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ซึ่งโดยเหตุที่บทบัญญัติมาตรา ๑๕๖๒ ตัดสิทธิของบุคคล ศาลฎีกาจึงตีความโดยเคร่งครัดว่า "บุพการี" ซึ่งหมายถึง "ผู้ที่ทำการอุปการะมาก่อน" นั้น ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และทวด โดยทางสายโลหิตเท่านั้น ไม่หมายความรวมถึงกรณีที่บุตรบุญธรรมจะฟ้องบุพการีบุญธรรมของตน ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๗/๒๕๔๘ วางหลักว่าที่ห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นบทกฎหมายที่จำกัดสิทธิ ต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงต้องถือว่าข้อห้ามดังกล่าวเป็นการห้ามเฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายฟ้องบุพการีของตนเท่านั้น ฉะนั้น โจทก์ทั้งสองซึ่งไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ ๑ จึงมีสิทธิฟ้องจำเลยที่ ๑ ได้ ไม่เป็นการต้องห้ามตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒ ฎีกาจำเลยที่ ๑ ฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง การที่บุตรจะฟ้องบุพการีของตนมิใช่เพื่อให้รับผิดชอบต่อกันในทางส่วนตัว หรือในฐานะอื่นที่ไม่ถือว่าเป็นการพิพาทกันระหว่างบุตรกับบุพการี ไม่ใช่คดีอุทลุมตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๒๓/๒๕๕๐ วางหลักว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒ เป็นบทบัญญัติตัดสิทธิห้ามมิให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดฟ้องบุพการีของตน จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด เมื่อโจทก์ทั้งสองฟ้องจำเลยที่ ๑ โดยระบุว่า โจทก์ทั้งสองเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัท ที.พี.เอ็น. อินดัสเตรียล จำกัด และจำเลยทั้งสามอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในฐานะเป็นกรรมการของบริษัท ร่วมกันจงใจทำหลักฐานอันเป็นเท็จว่า บริษัทเป็นหนี้เงินกู้ยืมจากกรรมการ จำเลยทั้งสามกระทำการดังกล่าวเพื่อนำเงินไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว ทำให้บริษัทได้รับความเสียหาย โจทก์ทั้งสองจึงฟ้องจำเลยที่ ๑ ในฐานะที่โจทก์ทั้งสองเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท และจำเลยที่ ๑ ในฐานะที่เป็นกรรมการของบริษัท ดังกล่าว ร่วมกับกรรมการอีก ๒ คน คือ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ให้ชดใช้เงินให้แก่บริษัท มิได้ให้ชดใช้เงินให้แก่โจทก์ทั้งสองเป็นการส่วนตัว ทั้งจำนวนเงินตามฟ้อง หากรับฟังได้ตามที่โจทก์ทั้งสองกล่าวหา ก็เป็นเงินของบริษัท มิใช่เงินของจำเลยที่ ๑ โจทก์ทั้งสองจึงไม่ต้องห้ามมิให้ฟ้องร้องจำเลยที่ ๑ ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วย ฎีกาของจำเลยที่ ๑ ฟังไม่ขึ้น

๒. กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน หรือผู้ซึ่งเป็นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนแล้วได้รับมอบหมายหน้าที่คดีความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๐^๖

^๖ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๐ บัญญัติว่า “ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้น ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน

๓. คดีขอให้ศาลปล่อยบุคคลที่ต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐^๗

คนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนบรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

(๑) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

(๒) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนแล้วแต่กรณีเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำความเข้าใจตามมาตรา ๑๔๐ มาตรา ๑๔๑ หรือมาตรา ๑๔๒ ส่งพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน”

^๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ บัญญัติว่า “เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

(๑) ผู้ถูกคุมขังเอง

(๒) พนักงานอัยการ

(๓) พนักงานสอบสวน

(๔) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี

(๕) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

บทบัญญัติมาตรา ๙๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในอันที่จะไม่ให้บุคคลอื่นมาคุมขัง โดยมีชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ได้มีการกำหนดมาตรการคุ้มครอง ให้บุคคลดังกล่าวที่ถูกคุมขังสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัว

กล่าวคือ ในกรณีที่มีการคุมขังบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลนั้นสามารถที่จะร้องขอต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญานั้นขอให้ปล่อยตนได้ ทั้งนี้การจะร้องขอได้นั้นต้องมีการถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ มีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือ มีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายนี้ ไม่จำกัดว่าจะเป็นการควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงานหรือบุคคลทั่วไป ดังนั้น เมื่อมีข้อเท็จจริงว่า ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลว่าภรรยาผู้ร้องถูกคนร้ายสมคบกันล่อลวงไปเพื่ออนาจารและข่มขืนกระทำชำเรา ต่อมาผู้ร้องสืบได้ว่าคนร้ายได้นำภรรยาผู้ร้องไปหนองเหี่ยวกักขัง จึงขอให้ศาลออกหมายค้นบ้านที่มีการกักขังนั้น เพื่อช่วยภรรยาผู้ร้องที่ถูกกักขังไว้โดยมิชอบ ถือว่าผู้ร้องได้ร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๐๐/๒๕๐๔ (ประชุมใหญ่)) หรือหากการถูกคุมขังนี้เป็นการถูกคุมขังที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๒ แต่ผู้ร้องยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลและไม่ได้ถูกคุมขังโดยอำนาจศาล แต่ถูกคุมขังโดยพนักงานสอบสวน ก็สามารถร้องขอต่อศาลยุติธรรมให้ปล่อยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๗/๒๕๐๓ (ประชุมใหญ่))

ถ้าไม่มีการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระหว่างที่มีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อย หรือการไต่สวนคำร้องขอให้ปล่อยนั้นยังไม่ถึงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกคุมขังได้รับการปล่อยตัวไปในระหว่างนั้นก็ตาม ศาลขอที่จะจำหน่ายคดีนั้นได้และสิทธิของบุคคลที่ร้องขอให้ปล่อยย่อมระงับไป เพราะสิทธิเช่นนั้นจะมีอยู่เพียงระยะเวลาที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น เช่นตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ ๗๑๑๖/๒๕๔๔ ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องว่าเจ้าพนักงานตรวจค้น จับกุมและคุมขังผู้ร้องโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริงในขณะที่ผู้ร้องยื่นคำร้องปรากฏว่าอัยการได้ยื่นฟ้องผู้ร้องต่อศาลในความผิดดังกล่าว และศาลชั้นต้นประทับฟ้องพร้อมทั้งออกหมายขังผู้ร้องไว้ระหว่างพิจารณา ดังนั้นถึงแม้ว่าการคุมขังโดยเจ้าพนักงานจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่

เมื่อได้รับคำร้องดังนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที”

สิ้นสุดไปแล้วเมื่อศาลประทับฟ้องและออกหมายขังผู้ร้องในระหว่างพิจารณา สิทธิของผู้ร้องที่จะร้องขอให้ปล่อยจากการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายจึงระงับไป

อนึ่ง พนักงานอัยการเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย โดยศาลที่ได้รับคำร้องขอให้ปล่อย จะต้องดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน หากศาลเห็นว่า คำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที ทั้งนี้ผู้คุมขังไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าพนักงานจะเป็นบุคคลอื่นใดก็ได้ที่ก่อให้เกิดการคุมขัง เมื่อมีการนำผู้คุมขังและตัวผู้ถูกคุมขังมาที่ศาลพร้อมกันแล้ว ศาลจะเริ่มทำการไต่สวน และการไต่สวนไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติเรื่องการสืบพยานในคดี โดยเมื่อศาลเห็นว่าคำร้องนี้มีมูล ศาลจึงจะมีคำสั่งให้ผู้คุมขังนำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาล และเป็นหน้าที่ของผู้คุมขังที่จะพิสูจน์และนำพยานมาสืบให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่าการคุมขังนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย การไต่สวนและอ้างพยานในชั้นนี้ แม้ผู้คุมขังจะไม่ได้ยื่นคำคัดค้านและไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้ก็ดี ก็ยังสามารถนำพยานเข้าไต่สวนและอ้างส่งเอกสารเพื่อพิสูจน์ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่าการคุมขังนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๘๗/๒๕๔๓)^๘

๔. คดีส่งผู้ร้ายข้ามแดนตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.๒๕๕๑ กล่าวคือ พนักงานอัยการหรือหน่วยงานที่ประสงค์จะให้มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนมีอำนาจเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.๒๕๕๑ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ และดำเนินการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดเพื่อประโยชน์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๓๑

๕. กรณีตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ หรือตามกฎหมายอื่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ (ปัจจุบันถูกยกเลิกแล้ว) มาตรา ๖๘ กำหนดให้บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้ ซึ่งในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการดังกล่าว ผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมี

^๘ สราวุธ เบญจกุล , มาตรการคุ้มครองผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

สิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

๑.๑.๒ อัยการทหาร

อัยการทหาร มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาที่ปวงซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๗ ซึ่งในทางปฏิบัติอัยการทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดทหารบกหรือมณฑลทหารบกใดจะสอบสวนเรื่องใด ผู้บัญชาการจังหวัดทหารบกหรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบกแล้ว แต่กรณี ก็จะต้องให้อัยการทหารนั้นทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร

ศาลทหารเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่กระทำผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓

ส่วนคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ได้แก่ คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน , คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน , คดีที่ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชน และคดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

อย่างไรก็ตาม การสอบสวนของอัยการทหารไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการสอบสวนดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ทั้งนี้ อัยการทหารมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งสิ่งใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้เพื่อประโยชน์แก่การสอบสวน ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๗

นอกจากนี้ อัยการทหารยังมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือจะสั่งให้ผู้มีหน้าที่สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๘

๒. อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งมิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน

๒.๑ พนักงานอัยการ

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๗ กำหนดให้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในกรณีที่ถูกหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งมิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในการค้น การจับ และการคุมขังอาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้ แยกพิจารณาดังนี้

๒.๑.๑ คดีที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่

เนื่องจากพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๗ กำหนดให้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในกรณีที่ถูกหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งมิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวน

ทำให้มีปัญหาต้องพิจารณาว่า คดีอาญาซึ่งมิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ได้แก่ คดีอาญาใดบ้าง

จำต้องพิจารณาก่อนว่า คดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวนนั้น เรื่องใด

คดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ได้แก่ คดีความผิดที่ได้กระทำความลวนลามหรืออาชญากรรมซึ่งมิใช่โทษตามกฎหมายไทยในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๐ วรรคสอง และคดีพิเศษที่คณะกรรมการคดีพิเศษเห็นชอบหรือคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (๑) (ค) หรือ (ง)^๙ ซึ่งพนักงาน

^๙ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๒๑ บัญญัติว่า “คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(๑) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องมิลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

... ฯลฯ ...

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม

อัยการต้องทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๓๒^{๑๐}

กล่าวโดยสรุป ในปัจจุบันคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนโดยลำพังมีเพียงกรณีเดียว ได้แก่ คดีความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง^{๑๑}

๒.๑.๒ อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๗ กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในการค้น การจับ และการคุมขังอาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่น ดำเนินการก็ได้

๒.๑.๒.๑ อำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน”

^{๑๐} พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ กคพ. เห็นว่า เพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษ กคพ. จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งคดีใดหรือคดีประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณี มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน แล้วแต่กรณี ก็ได้ เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (๑) (ค) หรือ (ง) ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ การสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ. กำหนด”

^{๑๑} สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์. หลักกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๗). หน้า ๑๒๙.

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน ยกตัวอย่างเช่น การออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลมาทำการสอบสวนกรณีนิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗ , การออกหมายเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาทำการสอบสวนหรือเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียกในกรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๒ , การขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหากรณีเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังไว้ระหว่างสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๒

๒.๑.๒.๒ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และมีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ได้แก่ การออกหมายเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาทำการสอบสวนหรือเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๒ , การร้องขอให้ศาลออกหมายจับ หมายค้น หรือหมายขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๙ การจับบุคคลตามหมายจับหรือการจับบุคคลโดยไม่มีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๘ การค้นในที่รโหฐานตามหมายค้นหรือการค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๒ , การสั่งให้เอาศพที่บรรจหรือฝังแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๔ เป็นต้น ทั้งนี้ ในการค้น การจับ และการคุมขังอาจร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นหรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการก็ได้^{๑๒}

๒.๒ อัยการทหาร

อัยการทหาร มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๗ โดยไม่ร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนและไม่ร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนได้ ซึ่งในทางปฏิบัติอัยการทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดทหารบกหรือมณฑลทหารบกใดจะสอบสวนเรื่องใด ผู้บัญชาการจังหวัดทหารบกหรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบกแล้ว แต่กรณี ก็จะแจ้งให้อัยการทหารนั้นทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร

ศาลทหารเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ในขณะที่กระทำความผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติ

^{๑๒} สุรียา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓

ส่วนคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ได้แก่ คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร กับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน , คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน , คดีที่ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชน และคดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร อย่างไรก็ตาม การสอบสวนของอัยการทหารไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการสอบสวนดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ทั้งนี้ อัยการทหารมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งสิ่งใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้เพื่อประโยชน์แก่การสอบสวน ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๗

นอกจากนี้ อัยการทหารยังมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือจะสั่งให้ผู้มีหน้าที่สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๘

๓. การสั่งคดี

๓.๑ หลักกฎหมายในการสั่งคดี

๓.๑.๑ หลักการสั่งคดีอาญาตามกฎหมาย

หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) หมายความว่า เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานจากการสอบสวนแล้วมีเหตุผลเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาเสมอ และเมื่อฟ้องผู้ต้องหาแล้วจะยุติคดีด้วยการถอนฟ้องไม่ได้ การสั่งคดีตามกฎหมายมีผลโดยตรงที่ทำให้การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law Enforcement) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค แต่การสั่งคดีประเภทนี้มีข้อเสียตรงที่ขาดความยืดหยุ่นและทำให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างแข็งกระด้างจนเกินไป^{๑๓} หลักการสั่งคดีตามกฎหมายของพนักงานอัยการมีลักษณะเช่นเดียวกับอำนาจผูกพัน (Mandatory Power) ของฝ่ายปกครองที่เมื่อข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบส่วนเหตุเกิดขึ้นครบแล้ว องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองย่อมมีหน้าที่กระทำการตามที่กฎหมายกำหนด^{๑๔}

^{๑๓} กุลพล พลวัน. “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา”, วารสารอัยการ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๘๕, มกราคม ๒๕๒๘. หน้า ๒๙-๓๐.

^{๑๔} สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๒

ทั้งนี้ หากเป็นการดำเนินคดีชั้นสอบสวนก็เป็นระบบที่ถือว่าเมื่อทราบว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนจะต้องทำการสอบสวนดำเนินคดีเสมอโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษโดยผู้ใดแล้วหรือไม่^{๑๕}

๓.๑.๒ หลักการสังคดีอาญาตามดุลพินิจ

หลักการสังคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) หมายความว่าเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานจากการสอบสวนแล้วมีเหตุผลเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิด แต่เมื่อคำนึงถึงผลได้เสียที่สังคมจะได้รับจากการฟ้องคดีและผลร้ายที่จะเกิดแก่ผู้ต้องหาจากการฟ้องคดี แล้วปรากฏว่าไม่ได้มีส่วนกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหา รวมทั้ง เหตุผลอื่น ๆ ที่สมควรพนักงานอัยการก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรือหากมีการสั่งฟ้องไปแล้วก็อาจยุติคดีได้ด้วยการถอนฟ้อง

การสังคดีตามดุลพินิจมีผลโดยตรงที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างยืดหยุ่น ปรับเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและลดความแข็งกระด้างของกฎหมาย

หลักการสังคดีตามดุลพินิจของพนักงานอัยการมีลักษณะเช่นเดียวกับอำนาจดุลพินิจ (Discretionary power) ของฝ่ายปกครองที่เมื่อข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบส่วนเหตุเกิดขึ้นครบถ้วนแล้ว องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจตัดสินใจเลือกดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตของกฎหมาย^{๑๖}

๓.๒ อำนาจการสังคดี

๓.๒.๑ พนักงานอัยการ

โดยหลักการแล้วเมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจะต้องมีความเห็นทางคดี หากมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องต่อไป หรือ กรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณีข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป หรือวินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลชั่ง แล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓

^{๑๕} นายมนตรี สิงหะ. บทความเรื่อง การนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ในประเทศไทย. ออนไลน์. เข้าถึงข้อมูลได้จาก : www.tech.ago.go.th/dlaw/documents/montridlay. หน้า ๖.

^{๑๖} สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์บุญนันท์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๒

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พนักงานอัยการมีอำนาจใช้หลักการสังคดีตาม
ดุลพินิจ โดยนำมาใช้กรณีดังต่อไปนี้

๓.๒.๑.๑ การสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเพื่อกันไว้เป็นพยาน หรือ

๓.๒.๑.๒ การสั่งไม่ฟ้องราษฎรที่ยากจนและบุกรุกเข้าไปในที่ทำกิน
ในที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล^{๑๗}

๓.๒.๑.๓ การดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่า
ด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือ
ความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๔

ระเบียบดังกล่าวออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา
๒๑ วรรคสอง และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่ง
มีเจตนารมณ์ต้องการให้อัยการสูงสุดมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องโดยการเสนอของพนักงานอัยการ
ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อ
ความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ อันสืบ
เนื่องมาจากการที่พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตาม
รัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีสาระสำคัญดังนี้

๑. ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ
ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมี
ผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้
เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วย หรือในกรณีที่
หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการไม่เห็นฟ้องด้วย
กับความเห็นของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่งหรือคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็น
จะต้องรีบฟ้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แล้วเสนอเรื่อง
ตามลำดับชั้นต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

๒. ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่
เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้
คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

๒.๑ สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

^{๑๗} สุจินต์ ทิมสุวรรณ. กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่รัฐ. (กรุงเทพมหานคร : กรม
อัยการ , ๒๕๒๕) , หน้า ๑๐๒ อ้างใน สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๓.

๒.๒ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำ ความผิดของผู้ต้องหา

๒.๓ ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำ ความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการ กระทำ ความผิดของผู้ต้องหาเอง

๒.๔ ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการ บรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผล ที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง

๒.๕. ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

๓. ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะมี ผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

๓.๑ สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด

๓.๒ เหตุผลตามความเห็นของกระทรวงการ ต่างประเทศถึงผลกระทบต่อนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ

๓.๓ เหตุผลตามความเห็นของสภาความมั่นคง แห่งชาติถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของ ประเทศ

๓.๔ เหตุผลตามความเห็นของรัฐบาลโดยมติ คณะรัฐมนตรีถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของ ประเทศ

๓.๕ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชนหรือความสามัคคีของคนในชาติ

๓.๒.๒ อัยการทหาร

โดยหลักการแล้ว อัยการทหารเป็นผู้มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องทั้งในศาล ทหารในเวลาปกติ และศาลทหารในเวลาไม่ปกติหรือศาลอาญาศึก หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดี

แพนศาลอาญาศึก ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๙^{๑๘} นอกจากนี้พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๕๐ กำหนดว่า เมื่ออัยการทหารเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับการให้อัยการทหารฟ้องเป็นหลักนี้สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการยึดถือในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับหลักการสั่งคดีอาญาตามดุลพินิจด้วย อันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นำมาใช้บังคับได้ แสดงให้เห็นว่า อัยการทหารสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีตามหลักการสั่งคดีอาญาตามดุลพินิจได้ ดังนั้น หากการสั่งคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อการปกครองบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาทหาร ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้ว อัยการทหารย่อมมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้

---

^{๑๘} มีข้อยกเว้นให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่อัยการทหารที่จะมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องได้ คือ ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารเฉพาะในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติเท่านั้นจะมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้อง ผู้เสียหายที่ไม่ใช่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้อง เพราะไม่ต้องการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางทหารที่เป็นเรื่องลับถูกเปิดเผย เช่น หากมีคดีทำร้ายร่างกายโดยนำอาวุธปืนที่อยู่ในคลังสรรพาวุธมาใช้ยิงใส่ผู้เสียหายที่เป็นบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลทหาร เหตุเกิดบริเวณพื้นที่นอกหน่วยทหาร ถ้าให้บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลทหารเป็นโจทก์อาจใช้สิทธิเข้ามาตรวจสอบสถานที่เก็บคลังสรรพาวุธดังกล่าวซึ่งเป็นข้อมูลความลับที่อาจถูกเปิดเผยจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้ อันเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการยึดถือในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) แตกต่างจากหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนที่ให้สิทธิประชาชนฟ้องได้ แม้นตนเองไม่ใช่ผู้เสียหายก็ตาม ปรากฏในกลุ่มประเทศระบบจารีตประเพณี (Common Law System)

บทที่ ๔

ความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาใน กระบวนการยุติธรรม

บทนี้จะได้กล่าวถึงปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่กระบวนการยุติธรรมอาญาชั้นสอบสวนของไทยให้อำนาจพนักงานสอบสวนอย่างกว้างขวางในอันที่จะรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข้อกล่าวหา การออกหมายเรียก การตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตรวจค้น ยึด แยกออกจากกระบวนการฟ้องร้องซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการและอัยการทหาร โดยแยกพิจารณาเป็น ๒ ประการ ประการแรก ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ และประการที่สอง ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ

ในกระบวนการยุติธรรมอาญาของไทยในชั้นสอบสวน แม้จะมีการให้อำนาจสอบสวนที่มีส่วนสัมพันธ์กับกระบวนการฟ้องร้องของพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนหรืออำนาจดำเนินการอยู่บ้าง แล้วแต่กรณี เช่น

๑. พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งต่อพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ฯลฯ เป็นต้น
๒. พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจออกหมายจับ จับ หรือค้น ให้เป็นอำนาจของศาล
๓. พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการหรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น หรือกล่าวอีกนัยคือ คดีที่มีการดำเนินการที่ริเริ่มโดยอำนาจของพนักงานอัยการเอง แต่ก็เป็นเพียงคดีอุทวม หรือ กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน หรือผู้ซึ่งเป็นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนแล้วได้รับมอบหมายหน้าที่คดีความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย หรือคดีขอให้ศาลปล่อยบุคคลที่ต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นโดยมิชอบหรือคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดน หรือกรณีตรวจสอบว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใดใช้สิทธิและเสรีภาพ

ตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๔. พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาที่ใช้การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ซึ่งในปัจจุบันคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนโดยลำพังมีเพียงกรณีเดียว ได้แก่ คดีความผิดที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน

๕. พนักงานอัยการจะมีอำนาจการสั่งคดีตามดุลพินิจ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งไม่ฟ้องหรือควรสอบสวนต่อไป หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้อง โดยนำมาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเพื่อกันไว้เป็นพยาน หรือ การสั่งไม่ฟ้องราษฎรที่ยากจนและบุกรุกเข้าไปในที่ทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๔ หรือ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบเท่านั้น

แต่ในคดีอาญาทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว โดยเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษสูง เช่น ความผิดต่อชีวิต เป็นต้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา อันเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยมีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตกอยู่กับพนักงานสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปลายทางของการสอบสวนฟ้องร้อง แตกต่างจากระบบการดำเนินคดีในประเทศฝรั่งเศสที่ยึดถือหลักว่าการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยอัยการแห่งสาธารณรัฐเป็นผู้ควบคุมทิศทางการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire)

ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไปซึ่งเป็นคดีส่วนใหญ่ พนักงานสอบสวนย่อมทำหน้าที่สอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง นำไปสู่การขาดการประสานงานความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการบังคับ ช่มชู้ ทรมาณ ดังที่ทราบกันโดยทั่วไป ในกรณีมีการจับกุมดำเนินคดีผู้ต้องหาซึ่งไม่ได้กระทำความผิดจำนวน ๔ คน ในคดีเซอร์รีแอนตันแคน

ที่ชาวบ้านพบศพ น.ส.เซอร์รี่ แอน ดันแคน วัย ๑๖ ปี สาวลูกครึ่งไทย-อเมริกา ที่บริเวณป่าแสม ต.บางปูใหม่ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ถูกตีที่ท้ายทอยด้วยของแข็งเป็นรอยซ้ำที่กะโหลกกับที่หน้าแข้ง เสียชีวิตเพราะขาดอากาศหายใจ เนื่องจากถูกบีบรัดคอตายก่อนที่จะโยนศพลงในน้ำ จากนั้นเวลาผ่านไปไม่ถึง ๑ เดือน เจ้าหน้าที่ตำรวจนำหมายเข้าจับกุม นาย ว.ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคู่สาวคบหากับ น.ส.เซอร์รี่ แอน ทั้งที่มีภรรยาอยู่แล้วและภรรยาของนาย ว.เคยมีปัญหาทะเลาะกับ น.ส.เซอร์รี่ แอน มาก่อน คาดว่าคงถูกลงไปฆ่าเพื่อตัดปัญหา และได้เข้าจับกุมลูกน้องของนาย ว. ประกอบด้วย นาย พ. นาย ร. นาย ก. และนาย จ.ในข้อหาร่วมกันฆ่าผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งผู้ต้องหาทั้งหมดให้การปฏิเสธ อัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาทุกคน ยกเว้น นาย ว. ต่อมา ศาลชั้นต้นได้พิพากษาประหารชีวิตจำเลยทั้งสี่ มีการอุทธรณ์ฎีกา ในที่สุด เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๖ ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ ๗๖๘/๒๕๓๖ ให้ยกฟ้องจำเลยทั้งหมด ในระหว่างที่จำเลยทั้งสี่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำลาดยาวนั้น นาย ร. ป่วยเป็นโรคหัดและเสียชีวิต นาย พ. เสียชีวิตหลังจากศาลยกฟ้องไม่นาน เนื่องจากติดโรคติดต่อมาจากในคุก ส่วน นาย ก. พยายามช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เหลือเพียง นาย จ.คนเดียวที่มีร่างกายสมบูรณ์

ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๓๘ มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ โดยนาย ว.เข้าร้องเรียนเนื่องจากพนักงานสอบสวน ที่ทำคดีมีความสัมพันธ์กับภรรยาของนาย ว.คือ น.ส. ส. จากนั้นจึงได้ออกหมายจับผู้ต้องหา คือ น.ส. ส.ภรรยาของ นาย ว. นาย ส. และนาย สม. จนกระทั่ง ศาลพิพากษาประหารชีวิตแก่ น.ส. ส. ผู้บงการฆ่า และ นาย ส. , นาย สม. ให้การเป็นประโยชน์ลดโทษให้เหลือจำคุกตลอดชีวิต ส่วน นาย ส. พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ขณะที่นาย ป. ที่ได้รับการว่าจ้างให้เป็นพยานเท็จ ถูกดำเนินคดีรวม ๑๖ ปี แต่ให้การรับสารภาพจึงลดโทษเหลือจำคุก ๘ ปี เป็นเหตุให้ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๐ ญาติของผู้เป็นแพะ ยื่นฟ้องกรมตำรวจ เรียกร้องค่าเสียหายกรณีจับกุมดำเนินคดีผู้บริสุทธิ์จนถูกจำคุก และศาลแพ่งพิพากษาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จ่ายเงินสินไหมทดแทนแก่อดีตจำเลยและผู้เกี่ยวข้อง ๗ คน จำนวนรวม ๒๖,๐๓๘,๐๐๐ บาท และมีการดำเนินคดีอาญากับพนักงานสอบสวน กับพวกรวม ๖ คน ในความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ และ มาตรา ๒๐๐^๑

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๒ พนักงานสอบสวนได้บังคับให้นาย ช. ผู้ต้องหาคดีวิ่งราวทรัพย์ให้รับสารภาพ โดยการใช้อุปกรณ์ครอบศีรษะของนาย ช.ไม่ให้อากาศเข้าไป เมื่อนาย ช. เริ่มขาดอากาศหายใจ และดิ้นทุรนทุราย เจ้าหน้าที่จะเอาถุงออก พร้อมกับถาม

^๑ ไทยรัฐออนไลน์. “เปิดโปงกลจับแพะ” EP1 ย้อนรอยที่สุดแพะในตำนาน.ออนไลน์.

ว่า “เอาทองไปไว้ที่ไหน” หาก นาย ช.กัณฑุฑดาชาต ก็ถูกนำมาครอบขำเป็นชั้นที่ ๒ หรือ ๓ เกิดขึ้นติดต่อกันเวลานาน ๔ - ๕ ชั่วโมง^๒

รวมทั้ง คดีเกาะเต่าที่มีการฆาตกรรม นางสาวอรรณนา วิดเธอรัดจ์ และนายเดวิด มิลเลอร์ นักท่องเที่ยวอังกฤษ ๒ คน บนเกาะเต่า เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๗ ต่อมา ตำรวจได้จับกุม นายซอและนายวินแรงงานพม่า จำนวน ๒ คน จากนั้น ผู้ต้องหาทั้งสองกลับคำรับสารภาพ ขณะที่ทางด้านองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทยก็ได้เปิดเผยเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๗ ว่ามีการพบหลักฐานที่บ่งชี้ว่า นายซอและนายวินถูกทารุณทางร่างกายจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ^๓

ตลอดจน กรณีนาย ส.กับเพื่อนอีก ๓ คน ผู้ต้องหาในคดีลักทรัพย์ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จับกุมในข้อหาลักทรัพย์ นาย ส.อ้างว่า ถูกซ้อมทรมานอยู่หลายชั่วโมง ถูกตำรวจใช้ท่อพีวีซีทุบตี ใช้ถุงพลาสติกคลุมหัวเพื่อให้หายใจไม่ออก ใช้ไฟฟ้าจี้วัยวะเพศ ลูกอ้นทะและส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อันเป็นการกระทำที่กระทบในทางลบต่อสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และไม่สามารถเยียวยาให้กลับมาเหมือนเดิมได้อีกนำไปสู่ปัญหาอื่นของสังคม เช่น ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่ได้อีกด้วย

ประกอบกับ พนักงานอัยการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการนำเสนอหรือพิสูจน์ความจริงคดีอาญาในชั้นศาลซึ่งอาจจะเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย การให้พนักงานอัยการได้รับรู้พยานหลักฐาน ตั้งแต่แรกย่อมทำให้การพิสูจน์ความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

ดังนั้น จึงเห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

^๒ ไทยรัฐออนไลน์. “เปิดโปงกลจับแพะ”. EP1 ย้อนรอยที่สุดแพะในตำนาน. เรื่องเดิม

^๓ ไทยรัฐออนไลน์. กสม .ให้ตำรวจแจงปมซ้อมคดีเกาะเต่า. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.thairath.co.th/content/458122>. ปีที่สืบค้น ๒๕๕๘

^๔ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ ๗ “การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม” ในวันที่ ๑ - ๒ กันยายน ๒๕๕๒ ณ ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จ.นนทบุรี (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๒). หน้า ๔๑๔

ไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของอัยการทหาร

นอกจากอัยการทหารมีอำนาจที่มีลักษณะเหมือนกับพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานอัยการจะมีอำนาจการสั่งคดีตามดุลพินิจ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งไม่ฟ้อง หรือตรวจสอบต่อไป หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้องพนักงานอัยการจะมีอำนาจการสั่งคดีตามดุลพินิจ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งไม่ฟ้อง หรือตรวจสอบต่อไป หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้อง แล้ว

ในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา อัยการทหารยังมีอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างจากพนักงานอัยการ คือ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเอง หากประสงค์จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนจะต้องส่งสำนวนให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ส่วนอัยการทหารมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเองได้ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๔๘ ไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงเป็นการดำเนินการในขั้นตอนเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาเพื่อให้อัยการทหารพิจารณาสั่งคดี ไม่ได้ให้อัยการทหารเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มแรกดำเนินคดี เท่ากับว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทหารก็มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน อำนาจการสอบสวนยังคงอยู่กับองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน จึงก่อให้เกิดปัญหาการกรณีที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจสอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น โดยไม่มีอัยการทหารร่วมสอบสวนคดีด้วย จนอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ดังเช่น กรณีพนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การของนางสาว ก.ว่า นางสาว ก.เป็นผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ทั้งที่ทราบว่าบิดามารดาผู้เสียหายเป็นผู้บังคับให้นางสาว ก.ให้การเช่นนั้น ความจริงนางสาว ก.ไม่ใช่ผู้เสียหายเพราะยินยอมให้จำเลยกระทำชำเรา นอกจากนี้ พบว่า พลทหาร ข.จำเลยเคยให้การว่าถูกพนักงานสอบสวนซ้อมหรือทรมานโดยต้อน้ำเดือดใส่กะละมังแล้วให้จำเลยนั่งลงในกะละมังนั้น เพื่อให้จำเลยให้การรับสารภาพ^๕

ประกอบกับ อัยการทหารเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการนำเสนอหรือพิสูจน์ความจริงคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร ซึ่งอาจจะเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย การให้อัยการทหารได้รับรู้พยานหลักฐานตั้งแต่แรกย่อม

---

^๕ คำสัมภาษณ์ของพันเอก ทนงค์ สิวหากาญจน์, ผู้อำนวยการกองคดี สำนักงานพระธรรมนูญทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. สัมภาษณ์วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๘.

ทำให้การพิสูจน์ความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา จึงเห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ๒ แนวทาง คือ

แนวทางที่หนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้ กรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๕) หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้อื่นต่อศาล ทั้งนี้ จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการ หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้ และในเมื่ออัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องในศาลทหารอัยการทหารย่อมเป็นพนักงานอัยการตามความหมายนี้ด้วย ประกอบกับ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๕ กำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎและข้อบังคับฝ่ายทหาร ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานอัยการย่อมเท่ากับเป็นการให้อำนาจแก่อัยการทหารด้วย

แนวทางที่สอง แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ระบบไตสวน” เป็นระบบการดำเนินคดีที่ไม่มีการแยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน โดยศาลหรือผู้พิพากษาเป็นองค์กรเดียวที่มีบทบาทในการค้นหาความจริงตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่งคดีถึงที่สุด และผู้ถูกไตสวนมีสภาพกรรมในคดีก่อให้เกิดวิธีการค้นหาความจริงตามอำเภอใจหรือตามอคติของ นำไปสู่การไม่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการดำเนินคดีจากระบบไตสวนแบบดั้งเดิมเป็น “ระบบกล่าวหา” มีการแยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน โดยให้อัยการทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และศาลทำหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” เพื่อแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของศาล และเปลี่ยนแปลงฐานะของผู้ถูกดำเนินคดีจากกรรมมาเป็นประธานของคดี มีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่

ในระบบกล่าวหาดังกล่าวศาลอาจมีบทบาทที่แตกต่างกันกล่าวคือ ศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมีภารกิจในการค้นหาความจริง เพราะยึดหลักการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประชาชนมีฐานะต่ำกว่าเจ้าหน้าที่ คู่ความจึงมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหาเป็นหน้าที่เป็นผู้ช่วยนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้ความจริงครอบคลุมทุกประเด็น ส่วนศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบจารีตมีบทบาทเป็นเพียงผู้ควบคุมกติกากฎหรือควบคุมความถูกต้องของกระบวนการวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัดเท่านั้น ศาลจึงมิได้เป็นผู้ซักถามพยาน บทบาทตกอยู่แก่ทนายความของโจทก์และจำเลยในการซักถามพยาน สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีโดยประชาชน ทำให้มีการใช้เทคนิคในการว่าความ หรือซักถามพยานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ลูกความ มิได้มุ่งพิสูจน์ความจริงที่เกิดขึ้น และไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น ที่สำคัญเช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ , สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง , สิทธิได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจสอบเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นิ่งพิจารณาคดีครอบงำคณะ และ การได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง , สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

สิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ฯลฯ

สำหรับการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยอัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจควบคุมแนวทางการสอบสวนฟ้องร้องได้เป็นอย่างดีเอกภาพ หากเป็นการสอบสวนเบื้องต้นมิใช่การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า ที่จะต้องมีการสอบสวนอย่างเร่งด่วน จำเป็นต้องให้มีการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจคดี อัยการแห่งสาธารณรัฐเพียงแต่รับทราบจากเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหลังจากที่พบหรือได้รับแจ้งเหตุว่ามีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น หรือมีอำนาจที่จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเองเพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติหากพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นประโยชน์ แต่อัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจออกคำสั่งให้เปิดการสอบสวนได้ และมีอำนาจกำหนดทิศทางการบังคับดูแลการสอบสวนด้วย

ทั้งนี้ จากการวิจัยพบว่า ในกระบวนการยุติธรรมอาญาชั้นสอบสวน ให้อำนาจอย่างกว้างขวางแก่พนักงานสอบสวนในอันที่จะรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ก่อให้เกิดปัญหาการสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมอาญา แยกพิจารณา ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรกปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ

แม้จะมีการใช้อำนาจสอบสวนที่มีส่วนสัมพันธ์กับพนักงานอัยการ เช่น พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งต่อพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือให้อำนาจศาลในการออกหมายจับ จับ หรือค้น หรือให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการหรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น แต่ก็ยังเป็นเพียงคดีอุทลุม หรือ กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน หรือผู้ซึ่งเป็นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนแล้วได้รับมอบหมายหน้าที่คดีความผิดที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย หรือคดีขอให้ศาลปล่อยบุคคลที่ต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นโดยมิชอบ หรือคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดน หรือกรณีตรวจสอบว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใดใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฯลฯ รวมทั้งให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาที่มิใช่การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน แต่ก็มีเพียงคดีความผิดที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน

ขณะเดียวกัน แม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจการสั่งคดีตามดุลพินิจ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งไม่ฟ้อง หรือควรสอบสวนต่อไป หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้อง โดยนำมาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเพื่อกันไว้เป็นพยาน หรือ การสั่งไม่ฟ้องราษฎรที่ยากจนและบุกรุกเข้าไปในที่ทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๔ หรือ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบเท่านั้น

แต่ในคดีอาญาทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษสูง เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยมีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตกอยู่กับพนักงานสอบสวน ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไปซึ่งเป็นคดีส่วนใหญ่ พนักงานสอบสวนย่อมทำหน้าที่สอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง นำไปสู่การขาดการประสานงานความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการบังคับ ช่มชู้ ทรมาณ ดังที่ทราบกันโดยทั่วไป อันเป็นการกระทำที่กระทบในทางลบต่อสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

ประการที่สอง ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของอัยการทหาร

อัยการทหารมีอำนาจที่มีลักษณะเหมือนกับพนักงานอัยการในการสั่งคดีตามดุลพินิจ แต่ในการสอบสวนฟ้องร้องแล้ว อัยการทหารมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเองได้ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๔๘ ไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเหมือนดังกรณีสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการ แต่ก็ก็เป็นเพียงการดำเนินการในชั้นตอนเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาเพื่อให้อัยการทหารพิจารณาสั่งคดี ไม่ได้ให้อัยการทหารเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มแรกดำเนินคดี เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทหารก็มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน อำนาจการสอบสวนยังคงอยู่กับองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน ก่อให้เกิดปัญหากรณีที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจสอบสวนโดยมิชอบกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและอัยการทหาร ป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจสอบสวนโดยมิชอบ ขาดหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ต้องหา ประกอบกับ พนักงานอัยการกับอัยการทหาร เป็นผู้ซึ่งมีความเหมาะสมในการควบคุมกำหนดทิศทางการสอบสวนได้รับรู้พยานหลักฐานตั้งแต่แรก ย่อมทำให้การพิสูจน์ความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา แยกพิจารณาดังนี้

๑. ในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

๒. ในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวนและอัยการทหาร เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ๒ แนวทาง คือ

แนวทางที่หนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้ กรณีเช่นนี้ อัยการทหารเป็นพนักงานอัยการตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานอัยการย่อมเท่ากับเป็นการให้อำนาจแก่อัยการทหารด้วย หรือ

แนวทางที่สอง แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ กำหนดให้อัยการทหารมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี อัยการทหารจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

บรรณานุกรม

หนังสือ

กิจการยุติธรรม, สำนักงาน. กระทรวงยุติธรรม. รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ ๗ “การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม” ในวันที่ ๑ – ๒ กันยายน ๒๕๕๒ ณ ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จ.นนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๙.

คณิต ณ นคร. “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ”, รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร : หจก.พิมพ์อักษร, ๒๕๔๐.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๗.

มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๕๕๐) เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุรียา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์ , หลักกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๗.

อุทัย อาทิวะช. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง. ๒๕๕๕.

วารสาร

กุลพล พลวัน. “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา” , วารสารอัยการ. ปีที่ ๘ (ฉบับที่ ๘๕), มกราคม ๒๕๒๘. หน้า ๒๙-๓๐.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ไทยรัฐออนไลน์. “กสม.ให้ตำรวจแจงปมซ้อมคดีเกาะเต่า”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.thairath.co.th/content/458122>, ๒๕๕๘.

คณิต ณ นคร. “ที่ใดไม่มีผู้ฟ้อง ที่นั่นไม่มีผู้พิพากษา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.lrct.go.th/th/?p=4185>, ๒๕๕๘.

ไทยรัฐออนไลน์. “เปิดโปงกลจับแพะ” EP1 ย้อนรอยที่สุดแพะในตำนาน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.thairath.co.th/content/462183>, ปีที่สี่ปีคั่น ๒๕๕๘.

มาลัยวรรณ จันทร . “ความเจริญด้านต่าง ๆ ของอาณาจักรสุโขทัย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/bangkok/malaiwan_c/historym1/unit_03_02.html , ปีที่สี่ปีคั่น ๒๕๕๘.

มนตรี สิงหะ. “บทความเรื่อง การนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ในประเทศไทย”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : www.tech.ago.go.th/dlaw/documents/montridlay.

สรารุช เบญจกุล. “มาตรการคุ้มครองผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9500000089880>,
ปีที่สี่ปีคั่น ๒๕๕๘.

กฎหมาย

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๒”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๖๖,๒๓ มีนาคม ๒๕๔๒,
หน้า ๑.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๑๔,๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐,
หน้า ๑.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๒๔, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐,
หน้า ๑.

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๕๒, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๘,
หน้า ๕๙๘.

“พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.๒๕๔๗ ”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๒๑, ๑๙ มกราคม
๒๕๔๗, หน้า ๑.

สัมภาษณ์

ทงงค์ ลีฬหากาญจน์, พันเอก. ผู้อำนวยการกองคดี สำนักงานพระธรรมนูญทหาร กองบัญชาการ
กองทัพไทย. สัมภาษณ์. วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๘ .

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลเรือโท ปรีชาญ จามเจริญ
วันเดือนปีเกิด	วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๑
การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - นายทหารสัญญาบัตรชั้นต้น รุ่นที่ 14 โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ กรมพระธรรมนูญ - เสนาธิการทหารเรือ รุ่นที่ 54 โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ - ตุลาการพระธรรมนูญ รุ่นที่ 7 โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ กรมพระธรรมนูญ
ประวัติการทำงาน	
โดยย่อ	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์ทางกฎหมาย กรมพระธรรมนูญ - รองผู้บัญชาการโรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ - อัยการฝ่ายอุทธรณ์และฎีกา สำนักงานอัยการทหาร - ตุลาการพระธรรมนูญ ประจำสำนักตุลาการทหาร - ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารกรุงเทพ - ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารกลาง
ตำแหน่งปัจจุบัน	หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง ความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรม
ของศาลยุติธรรมและศาลทหาร

ผู้วิจัย พลเรือโท ปรีชาญ จามเจริญ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร/ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารสูงสุด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีนานาประเทศในสมัยดั้งเดิมมักให้อำนาจศาลหรือผู้พิพากษาแต่ผู้เดียว มีอำนาจดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจึงมีบทบาทหน้าที่เป็นทั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “พิจารณาพิพากษาคดี” ผู้ถูกดำเนินคดีแทบจะไม่มีสิทธิหรือได้รับการรับรองสิทธิที่จะชี้แจงหรือโต้แย้ง มีสภาพเหมือนวัตถุหรือเป็นกรรม (object) ศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงตั้งแต่เริ่มคดีจนถึงที่สุด ก่อให้เกิดวิธีการพิจารณาคดีตามอำเภอใจหรือตามอคติของศาล เรียกระบบการดำเนินคดีแบบนี้ว่า ระบบไต่สวน (inquisitorial system)

ต่อมา สภาพสังคมได้พัฒนาไปในทางที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ทำให้มีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องมาให้อีกองค์กรหนึ่งคือ อัยการ เป็นผู้ใช้อำนาจ “สอบสวนฟ้องร้อง” ส่วนศาลคงเหลือแต่อำนาจ “พิจารณาพิพากษา” ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเปลี่ยนจากกรรมมาเป็นประธาน (subject) ของคดีเข้ามามีบทบาทในการเสนอข้อเท็จจริง และร่วมค้นหาความจริง มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เรียกว่า ระบบกล่าวหา (accusatorial system) ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีที่รัฐสมัยใหม่ยึดถืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งโดยสากลแล้วกรณีของรัฐเป็นผู้เสียหายหรือเป็นโจทก์จะมอบให้อัยการทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้อง หากเป็นคดีเล็กน้อยอัยการจะทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลคดี แต่ถ้าเป็นคดีที่มีความสำคัญหรืออัตราโทษสูงหรือข้อเท็จจริงสลับซับซ้อน อัยการจะมีบทบาทร่วมกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี

สำหรับกระบวนการยุติธรรมอาญาในประเทศไทย พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา คงมีแต่อำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ หรือฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมเท่านั้น ขณะเดียวกัน แม้อัยการทหารจะมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๔๘ แต่ก็เป็นการดำเนินการในขั้นตอนเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจสอบสวนส่งสำนวนมาให้ให้อัยการทหารสั่งคดีในชั้นฟ้องร้องต่อศาล

ทหารตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี กล่าวคือ มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน หากได้มีอำนาจสอบสวนไม่ กล่าวได้ว่า อำนาจการสอบสวนยังคงอยู่กับองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน เป็นหลัก แตกต่างจากระบบการดำเนินคดีในต่างประเทศที่ไม่มีการแยก องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน

ดังนั้น ในการดำเนินคดีชั้นสอบสวน องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวนย่อมทำหน้าที่สอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น ส่วนองค์กรที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องไม่ว่าจะเป็น พนักงานอัยการหรืออัยการทหารทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมปลายทางของการสอบสวน ฟ้องร้อง ซึ่งการทำหน้าที่ลำพังดังกล่าวโดยไม่มีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารร่วมสอบสวนคดีด้วย อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ทำให้เกิดปัญหาการไม่สามารถพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการบังคับ ช่มชู้ ทรมานผู้ต้องหา จนอาจกระทบต่อสิทธิและ เสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในทางลบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ และไม่สามารถเยียวยาให้กลับมาเหมือนเดิมได้ อีก นำไปสู่การขาดความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้ง อาจเกิดปัญหาต่อ นโยบายการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ให้สังคมได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นปัญหา ต้นทางของกระบวนการยุติธรรมที่นำไปสู่ปัญหาอื่นของสังคม เช่น ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่ได้ อีกด้วย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง เกี่ยวกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมของศาล ยุติธรรมและศาลทหาร เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการหรือการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและ พิพากษา

๒. เพื่อศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน

๓. เพื่อศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร

๔. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของ พนักงานอัยการและอัยการทหาร อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการพิสูจน์ ความจริง การใช้อำนาจสอบสวนฟ้องร้องที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีการดำเนิน

กระบวนการยุติธรรมที่เต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมั่นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ศึกษาถึงกรอบแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา
๒. ศึกษาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน
๓. ศึกษาวิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร
๔. วิเคราะห์ปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร และเสนอแนะเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาถึงกรอบแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของต่างประเทศเกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องและพิพากษา วิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน วิธีพิจารณาคดีอาญาในชั้นอัยการของพนักงานอัยการและอัยการทหาร รวมทั้ง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมแล้วนำข้อคิดเห็นหรือความเห็นมาประมวลวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและอัยการทหาร เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และทำให้กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ในกระบวนการยุติธรรมอาญาชั้นสอบสวนให้อำนาจอย่างกว้างขวางแก่พนักงานสอบสวนในอันที่จะรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งหากมีการใช้อำนาจโดยไม่ชอบหรือเกินขอบเขต จะก่อให้เกิดปัญหาการสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมอาญา แยกพิจารณา ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรกปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการ

แม้จะมีการใช้อำนาจสอบสวนที่มีส่วนสัมพันธ์กับพนักงานอัยการ เช่น พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งต่อพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือให้อำนาจศาลในการออกหมายจับ จับ หรือค้น หรือให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการหรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น แต่ก็ยังเป็นเพียงคดีอุทลุม หรือ กรณีอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน หรือผู้ซึ่งเป็นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนแล้วได้รับมอบหมายหน้าที่คดีความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทย หรือคดีขอให้ศาลปล่อยบุคคลที่ต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นโดยมิชอบ หรือคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดน หรือกรณีตรวจสอบว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใดใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฯลฯ รวมทั้ง ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาที่มีใช้การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนหรือร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน แต่ก็มีเพียงคดีความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน

ขณะเดียวกัน แม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจการสั่งคดีตามดุลพินิจ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งไม่ฟ้อง หรือควรสอบสวนต่อไป หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้อง โดยนำมาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเพื่อกันไว้เป็นพยาน หรือ การสั่งไม่ฟ้องราษฎรที่ยากจนและบุกรุกเข้าไปในที่ทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือดำเนินการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๔ หรือ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบเท่านั้น

แต่ในคดีอาญาทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษสูง เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยมีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตกอยู่กับพนักงานสอบสวน ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไปซึ่งเป็นคดีส่วนใหญ่ พนักงานสอบสวนย่อมทำหน้าที่สอบสวนโดยลำพังตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการใช้อำนาจสอบสวน ยกตัวอย่างในคดีเซอร์แอนตัน แคน หรือ คดีเกาะเต่าที่มีการฆาตกรรม นางสาวฮันนาห์ วิดเธอริตซ์ และนายเดวิด มิลเลอร์

นักท่องเที่ยวยังอีก ๒ คน ทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมของศาลยุติธรรมและศาลทหาร นำไปสู่การขาดการประสานงานความร่วมมือในการพิสูจน์ความจริง การใช้อำนาจเกินขอบเขตด้วยการบังคับ ช่มชู้ ทรमान ดังที่ทราบกันโดยทั่วไป อันเป็นการกระทำที่กระทบในทางลบต่อสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

ประการที่สอง ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของอัยการทหาร

ในการสอบสวนฟ้องร้องของอัยการทหาร อัยการทหารมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเองได้ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ มาตรา ๔๘ ไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเหมือนดังกรณีสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการ แต่ก็เป็นการดำเนินการในขั้นตอนเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาเพื่อให้อัยการทหารพิจารณาสั่งคดี อัยการทหารไม่มีอำนาจสอบสวนหรือควบคุมการสอบสวนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มแรกของการดำเนินคดี เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทหารก็มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน อำนาจการสอบสวนยังคงอยู่กับองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน ก่อให้เกิดปัญหากรณีที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจสอบสวนโดยมิชอบกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ ดังกรณีที่มีการบังคับให้ผู้เสียหายให้การว่าผู้ต้องหาข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งไม่ตรงกับความจริง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและอัยการทหาร ป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจสอบสวนโดยมิชอบ ขาดหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหา ประกอบกับ พนักงานอัยการกับอัยการทหารเป็นผู้ซึ่งมีความเหมาะสมในการควบคุมกำหนดทิศทางการสอบสวนได้รับรู้พยานหลักฐานตั้งแต่แรกย่อมทำให้การพิสูจน์ความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา เทียบเคียงกับอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศส แยกพิจารณา ดังนี้

๑. ในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดดังนี้

๑.๑ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

๑.๒ ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี พนักงานอัยการจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้

๒. ในการสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานสอบสวนและอัยการทหาร เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ๒ แนวทาง คือ

๒.๑ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามข้อเสนอแนะข้อ ๑.๑ และข้อ ๑.๒ กรณีเช่นนี้ อัยการทหารเป็นพนักงานอัยการตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และสามารถนำหลักเกณฑ์ที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้มาใช้บังคับกับการใช้อำนาจของอัยการทหารได้โดยอนุโลม ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔๕ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานอัยการย่อมเท่ากับเป็นการให้อำนาจแก่อัยการทหารด้วย หรือ

๒.๒ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ กำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

๒.๒.๑ ให้อัยการทหารมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองในคดีที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

๒.๒.๒ ส่วนคดีอาญาที่มีอัตราโทษต่ำกว่าห้าปี อัยการทหารจะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนก็ได้